

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

31e JAARGANG

WOENSDAG 3 JULI 1946

No. 1521

COMMISSIE VAN REDACTIE:

*J. F. ten Doesschate; N. J. Polak;
J. Tinbergen; H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries;
H. W. Lambers (Redacteur-Secretaris).*

Adjunct-Secretaris: J. H. Lubbers.

Assistent-Redacteur: A. de Wit.

Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het blad gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

Adreswijzigingen op te geven aan de administratie.

*Administratie: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Telefoon: Redactie 38040, Administratie 38340. Giro 8408.*

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Tel. 69300, toestel 6).

INHOUD:

	Blz.
Vermogensheffing door <i>Prof. Dr. N. J. Polak</i>	419
Geleide economie en rechtsstaat door <i>Mr. E. Bloembergen</i>	421
Herstellfinanciering in Nederland en andere landen door <i>F. de Roos</i>	422
De ontwikkeling van de statistiek in het Vereenigd Koninkrijk door <i>G. Stuvet</i>	425
Aanteekeningen:	
De economische toestand in Zwitserland gedurende het eerste kwartaal van 1946	428
Enkele aspecten van het economisch leven in Nieuw-Zeeland	429
Boekaankondiging	430
Ontvangen boeken en brochures	431
Geld- en kapitaalmarkt	431
Statistieken:	
Bankstaten	431

DEZER DAGEN

stond veel op losse schroeven. Er is een ministerie; met de juiste pariteit? Wegingscoëfficiënten schijnen in de politiek al net zoo'n struikelblok als in de statistiek; hetzelfde geldt voor de kansrekening. Naar wij vernamen, houden een paar der scherpzinnigste economen in de Ver. Staten — geëmigreerde filosofen — zich diepgaand bezig met het spelkarakter van het economisch gebeuren. Dr. Beel zal wel vinden, dat de analogie tusschen economie en politiek dan ophoudt; sommigen denken er anders over.

Sjahrir is weer terecht; geldt dit ook voor zijn positie?

Waar blijven de geïnterneerden? Ook vreemde oogen gaan open. Een aantal Amerikaansche journalisten heeft een reis gemaakt door Java. Aan het hierop gegronde schijnbaar luchtige, doch in wezen scherpe hoofdartikel „Java Journey” in de „Saturday Evening Post” van 1 Juni 1946 ontleenen wij, liever dan te parafrazeeren, de volgende niet te verbeteren probleemstelling:

„For the most part, the Dutch now in Java have been here all during the Jap occupation, living under conditions which do not need to be described; the Jap camps are ugly familiar knowledge. They kept themselves alive on hope — hope of finding their families, their homes, their work and a quiet orderly pattern of existence. Instead, they find themselves still separated from their families, homeless, destitute, and accused of being foul imperialists who grind down native peoples. The injustice of this suffocates them. And they cannot seem to make their case heard, partly because they haven't a child's notion of the self-advertising which is propaganda, and partly because everyone is tired of everyone else's suffering”.

Volgens de laatste berichten is de evacuatie weer vertraagd.

Waar blijven voor Engeland de vruchten van de overwinning? Als naoorlogsch verschijnsel, want in den oorlog was het niet noodig, omdat men niet voor anderen kon zorgen, heeft Groot-Brittannië de rantsoenering van brood ingevoerd. In Palestina raakt het leven steeds meer overhoop en de terugkeerende kabinetsmissie heeft in Britsch-Indië voor de tusschenphase geen spijkers met koppen kunnen slaan. „O, what a state to be in”, zucht de keerregel van een nieuw populair liedje. Het is onder deze omstandigheden te begrijpen, dat de gedachte aan de „disutility of labour” de Engelsche Regeering na aan het hart ligt: de mijnwerkers zullen een werkweek van 5 dagen krijgen.

Een langere werkperiode bleek, nog onverwacht, weggelegd voor de Conferentie van Parijs. Juist op het oogenblik, dat zelfs „losse schroeven” een euphemistisch beeld leek, hield het spijkers op laag water zoeken even op. Maar het grootste vraagteken staat nog: aan wie blijft Triëst?

Wat blijft er over van de prijsbeheersching in de Ver. Staten? Te eener zijde wordt gesteld, dat onjuiste toepassing der prijszetting het snelle groeien der productie, het reële middel tegen inflatie, zou remmen. Te anderer zijde, dat opheffing der prijsmaatregelen de inflatie tot een onafwendbaar feit zou maken. De eindindruk is verward. Intusschen kan ook in Nederland de discussie beginnen, de eerste nota voor het Nationaal Welvaartsplan 1946 is verschenen: verhooging der arbeidsproductiviteit is het alpha en omega.

Wat is er over gebleven van Bikini, het eiland, dat als de held uit een klassieke tragedie alleen voor het vóetlicht is gekomen om onder te gaan? „Anywhere, anywhere out of this world”, schreef Aldous Huxley ergens. Maar hij bedoelde het anders.

Beschikbare krachten

Geroutineerde 1e Assistent-Accountant

32 jaar, vergevorderd met de accountantsstudie, veel ervaring in bedrijfseconomie, zoekt werkring op bureau voor bedrijfsorganisatie of accountancy. Br. onder no. 528, bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

Vacatures

Door de K.L.M. wordt binnenkort een cursus gegeven voor

SECRETARIAATS-FUNCTIE (o.a. chef de bureau)

voor haar kantoren in Nederland en het buitenland.

Meesters in de Rechten en Doctorandi in de Economie gelieven uitvoerige sollicitaties met pasfoto, volledige personalia en gegevens omtrent opleiding, vorige betrekkingen en salaris te richten aan het Algemeen Secretariaat der K.L.M., Raamweg 90, 's-Gravenhage. Eenige ervaring is vereischt. Leeftijd tot 35 jaar.

DE STICHTING VOOR DEN LANDBOUW vraagt voor de Afdeling Sociale Zaken een

adjunct-secretaris, eventueel secretaris.

In aanmerking komen bij voorkeur sociaal-economen, sociaal-geografen e.d., met sociale instelling en agrarische ervaring of belangstelling.

Sollicitaties te richten aan den Voorzitter van de Afdeling Sociale Zaken van de Stichting voor den Landbouw, Raamweg 25-27, 's-Gravenhage.

INTERNATIONALE HANDELSONDERNEMING met vestigingen over de geheele wereld zoekt

N.I.V.A.- of V.A.G.A. lid

voor leiding van Hoofd- en Concern-administratie. Zij, die als zoodanig ervaring in een internationaal bedrijf hebben, genieten de voorkeur.

Brieven onder opgave van verlangd salaris worden verwacht onder no. 526 bureau van dit blad, postbus 42 Schiedam.

GEMEENTE 's-GRAVENHAGE.

Bij het Gemeentelijk Gasbedrijf van 's-Gravenhage vacceert de betrekking van

adjunct-administrateur

Gegadigden moeten in het bezit zijn van een eindexamen H.B.S. met 5-jarigen cursus of een gelijkwaardig diploma en over een uitgebreide kennis van economisch en commercieel beheer en boekhouden beschikken. Zij moeten in staat zijn den administrateur zoo noodig geheel te vervangen.

Leeftijdsgrenzen: bij voorkeur niet jonger dan 30 en niet ouder dan 50 jaar.

Salarisgrenzen: f 4.200—f 5.461.

Candidaten moeten vrij van militaire verplichtingen zijn.

Schriftelijke sollicitaties met uitvoerige inlichtingen vóór 20 Juli a.s in te zenden aan den Directeur van het Gemeentelijk Bureau voor Personeelsvoorziening, Waldeck Pyramontkade 120, 's-Gravenhage. Geen persoonlijke bezoeken dan na oproep.

DE BANK

VERSTREKT
BIJ ELKE
TRANSACTIE
EEN OPGAAF
VAN DEN
STAND DER
REKENING

ROTTERDAMSCHĒ BANKVEREENIGING

193 VESTIGINGEN
IN NEDERLAND

Naaml. Venn.

Hollandsche Belegging- en Beheer-Mij.

Anno 1930
Heeregracht 320 - Amsterdam

Beheer en Adviesgeving
voor
PENSIOENFONDSEN,
STICHTINGEN,
ONDERNEMINGEN
EN PARTICULIEREN

Commissarissen:

Prof. Ir. I. P. de Vooy;
Drs. J. H. Gispens;
Mr. J. E. Scholtens.

Directie:

Gerlof Verwey;
Dr. F. Ph. Groeneveld;
A. C. Leeuwenburgh.

R. MEES & ZONEN

Ao 1720

Rotterdam, 's-Gravenhage, Delft, Schiedam
Vlaardingen, Amsterdam (alleen assurantiën)

BEHANDELING VAN ALLE BANKZAKEN
BEZORGING VAN ALLE ASSURANTIËN

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

gispen

meubelen en gisolampen
culemborg
amsterdam
rotterdam

NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ N.V. (DEVIEZENBANK)

Hoofdkantoor: Amsterdam
Kantoren in binnen- en buitenland

ALLE BANKZAKEN, o.a. FINANCIERING VAN
IM- EN EXPORTEN

Inlichtingen omtrent
HANDELS- EN BETALINGSVERKEER

Bemiddeling bij het zoeken van nieuwe zakenrelaties
in binnen- en buitenland (Contactbureau)

VERMOGENSHEFFING.

Een tijdlang leek het, alsof bij een ieder vaststond, dat er naast een Vermogensaanwasbelasting een vermogensheffing-ineens moest komen. In tegenstelling tot 1915 en volgende jaren, toen de vraag heffing-ineens of belasting over een groot aantal jaren tot levendige discussies aanleiding had gegeven, scheen men het nu vrijwel eens te zijn in een voorkeur voor heffing-ineens. De uiteenzettingen te dezen aanzien toonden intussen wel aan, dat het slechts luttel overwicht was, dat de schaal naar die zijde deed doorslaan. Zowel in Weststrate's en Hofstra's brochures¹⁾, als in de inleidingen en de debatten in de vergadering van de Vereeniging voor de Staathuishoudkunde en de Statistiek 1942, werd duidelijk in het licht gesteld, dat uit zuiver economisch oogpunt beschouwd het er weinig toe doet, of men het geblokkeerde geld en de staatsschuld teniet doet door heffing-ineens, dan wel door consolidatie met rentebetaling en aflossing uit toekomstige belastingen. Zoals Mr. H. F. van Leeuwen het kernachtig uitdrukt: de voorkeur is toe te schrijven aan „politieke argumenten, die meer in de ethiek dan in de economie gegrond zijn”²⁾.

Het schijnt, dat de tegenstelling tussen de mogelijkheden toch weer opkomt. Aan de ene zijde zien wij de zes adressanten van 18 Mei³⁾ (Prof. van den Brink met vier bankiers en één collega) aandringen op een zeer zware heffing-ineens van het vermogen in de nabije toekomst, anderzijds zien wij een anderen bankier, den heer A. A. van Sandick, een lans breken voor consolidatie door lening met rentebetaling en aflossing uit hoge jaarlijkse belastingen uit inkomen⁴⁾. Leeft de oude discussie weer op?

Het is niet onze bedoeling, deze oude discussie met de aloude argumenten te heropenen. Slechts één enkel, naar onze mening doorslaggevend, argument willen wij in het licht stellen en één enkel, zij het gewichtig, bezwaar trachten te ondervangen. En daarop aansluitend willen wij enige technische denkbeelden in overweging geven, welker verwezenlijking de heffing voor de sceptici beter aanvaardbaar zou kunnen maken.

Terecht betoogt Mr. van Leeuwen, dat een vermogensheffing ter vernietiging van geblokkeerd tegoed en (andere) staatsschuld geen steentje tot de wederopbouw bijdraagt. Zulk een heffing is, uit sociaal oogpunt gezien, niet veel meer dan een administratieve maatregel, waarbij aanspraken worden gereduceerd en overgeboekt. Rechtstreeks economisch effect heeft zij voor de reconstructie niet. Het herstel moet komen uit het werk en uit de spaarzaamheid. „Het grote probleem, waarvoor wij staan”, — aldus Mr. van Leeuwen terecht — „is niet dat der bestaande staatsschuld, niet dat der heffingen, het is dat der bevordering der productiviteit en der zuinigheid”.

Helaas valt menigmaal te constateren, dat men het economisch leven slechts als een mechanisme beschouwt, dat men kan laten functioneren. Men geeft er leiding aan en meent, dat het zal gehoorzamen, zoals een machine dat doet. Men verwondert zich dan vaak achteraf over het verschil tussen de geprojecteerde en de werkelijk verkregen uitkomst en wijt dat dan aan sabotage of aan onvoorziene calamiteiten. Men realiseert zich dan te weinig, dat het economisch leven een organisme is, samengesteld uit levende cellen, uit denkende, nut en offer afwegende mensen, die endogene krachten ontwikkelen naast of tegenover de exogene krachten, die op hen worden uitgeoefend, en zodoende zelfstandig reageren op deze krachten, of, juist gezegd, op de prikkels, welke zij ondervinden. Die

prikkels, daar gaat het om. Faust, in zijn natuurwetenschappelijk laboratorium, moge dubieëren over het primaat van het woord, de kracht of de daad, een ieder, die met levende stof te maken heeft, zal instemmen met het devies van een vooraanstaand physioloog: in den beginne is de prikkel.

Slechts de prikkel brengt de mens tot handelen. Wil men, dat iemand hard werkt en productief werkt, dan moet men een prikkel vinden, die hem daartoe brengt. Verzoek, overreding, gebod, bevel, zij werken weinig uit, zij zijn voor de meesten als prikkel te zwak. Bedreiging, afschrikwekkende voorbeelden, pijniging zijn prikkels van verwerpelijke aard, die wel effect hebben, maar welker werking snel afneemt. Appèl op het sociale of op het particuliere belang is gebleken voor economisch handelen de sterkste prikkel te zijn, waarbij het sociale belang den meest ontwikkelden veelal meer ter harte gaat dan den primitieven en tenslotte vrijwel allen het gevoeligst blijken voor particuliere belangenprikkels.

Na zich te hebben gerealiseerd, dat het voor de *mechanische* functionering van het economisch leven onverschillig is, of de verrekening en verdeling der oorlogsverliezen door heffing-ineens dan wel door geleidelijke belastingheffing⁵⁾ zal plaatsvinden, en dat het herstel afhankelijk is van reële productie van kapitaalgoederen, dus van productiviteit en spaarzaamheid, zal men zich nu moeten afvragen, welk van de beide selsels van verrekening en verdeling de sterkste prikkel geeft tot die productiviteit en spaarzaamheid. In deze psychologische vraag culmineert het vraagstuk van heffing of lening.

Een vermogensheffing-ineens is een aantasting van eigendommen en rechten, die in het verleden zijn verkregen. Zij belemmert de activiteit van de burgers in het werken en het sparen alleen voorzover men herhaling verwacht. Een zekere reactie van „het kan mij niet schelen te verdienen of te be tten, ze nemen het je toch af” is er in sommige kringen in de eerste tijd zeer zeker; geleidelijk slijt die stemming af en hervat men zijn inkomensstreven en zijn neiging tot vorming van vermogen met het oog op de oude dag, de uitbreiding van zaken, de verzorging van vrouw en nakomelingschap. Voorzover de heffing het huidige inkomen en de toekomstige verzorging heeft aangetast wordt de wil tot verkrijging van meer inkomen en tot besparing erdoor versterkt. De heffing-ineens houdt een positieve prikkel in tot produceren en tot sparen, mits zij afdoende zijn en men vertrouwen kan, dat zij niet behoeft te worden herhaald.

De uitgestelde heffing, om het even, of zij over vele, dan wel over enkele jaren zal worden verspreid, werkt geheel anders. Nemen wij voorlopig aan, dat ook deze heffing een vermogensheffing zal zijn. Dan houdt zij een prikkel in om weinig te sparen: men spaart grotendeels voor de fiscus. Bovendien zal de vertering nog gestimuleerd worden door de rentebetalingen op de ter toekomstige delging bestemde staatsschuld, een rente, die een nominaal inkomen betekent, dat, zolang de belastingopbrengst niet hoog genoeg is om de dienst der leningen ten volle te dekken, geen werkelijk inkomen representeert. Er wordt dus te veel verteerd, het herstel komt niet naderbij. Als gevolg daarvan dalen de vermogenswaarden, brengen de heffingen naar het vermogen te weinig op, moet de inkomstenbelasting meehelpen het budget van het verleden te dragen, gelijk de heer van Sandick ook wenst. Dan gaat men dus heffen van de toekomstige verkrijgingen van inkomen, dan gaat men de in dat toekomstige inkomen gelegen prikkel om te produceren verzwakken. Immers, evenals de steuntrekker arbeid van f 6 per dag weigert, als er f 4 van op zijn steun wordt gekort, aangezien hij voor f 2.

¹⁾ C. Weststrate, „De delging van hooge oorlogsschulden”. Gorinchem 1942 en H. J. Hofstra, „Het vraagstuk van de heffing-ineens”. Amsterdam 1945.

²⁾ Mr. H. F. van Leeuwen, „Een minder gelukkig advies”. „E.-S.B.” van 19 Juni 1946, blz. 389/89.

³⁾ Prof. Dr. J. R. M. van den Brink o.s. in een adres aan den minister van Financiën, besproken in ons artikel „Scylla en Charybdis”, in „E.-S.B.” van 29 Mei 1946, blz. 339/40.

⁴⁾ A. A. van Sandick, „Een vermogensheffing van 10 miljard gulden?” in „E.-S.B.” van 19 Juni 1946, blz. 389/90.

⁵⁾ Men realiseer zich wel, dat geleidelijke belastingheffing iets anders is dan heffing-ineens met geleidelijke betaling, met voldoening van de aanslagen, over enige jaren uitgestrekt. Dat laatste brengt geen enkele wijziging in de heffing-ineens, alleen maar in de inning ervan, of van de andere kant gezien in de financiering van de betaling der aanslagen.

per dag niet wenst te werken, zo laat de man met hoger inkomen een grotere arbeidsprestatie achterwege, wanneer de fiscus een zeer aanzienlijk percentage van het te verkrijgen toegevoegde inkomen opeist. Sterker nog werkt de verlamming door exorbitante inkomsten- of winstbelasting op de ondernemingslust. Minister Liefstuck heeft, met zijn voorstellen tot verlaging van de vennootschapsbelasting, tot afsplitsing van de bedrijfsinkomsten van natuurlijke personen en de onder de huidige omstandigheden (nauwelijks) te verantwoorden verhoging van de inkomstenbelasting, blijk gegeven, deze gevaren voor de wederopbouw van ons economisch bestel in te zien. Het zou fataal zijn, wanneer uitstel of onvoldoende hoogte van de buitengewone heffing-ineens zou noodzaken tot opvoering van belastingen op inkomens en bedrijfswinsten boven het niveau, dat werkdadigheid tot productie en kapitaalvorming toelaat.

Tot zoverre het o.i., doorslaande, geenszins politieke of ethische, doch psychologische, en dáárdoor indirect economische argument voor de keuze van de vermogensheffing-ineens. Thans het gewichtige bezwaar daartegen: het gebrek aan liquiditeit om deze heffing te voldoen. Dat gebrek is evenzeer schijn als de door Mr. van Leeuwen terecht gewraakte waan, dat men door vermogensheffing onze armoede zou kunnen genezen. De vermogensheffing is niets dan een repartitie van het tekort, die geen maatschappelijke illiquiditeit tengevolge kan hebben en daardoor ook geen zodanige particuliere illiquiditeit, dat deze niet door overdracht van vlottende middelen van de een op de ander zou kunnen worden bezworen.

Zeer zeker, er zullen bepaalde aangeslagenen zijn, die hun aanslag noch in geld, noch in geblokkeerd tegoed, noch ook in staatsfondsen zullen kunnen betalen. Liquidatie van vermogenswaarden, die duurzaam geïnvesteerd zijn, kan voor dezulken grote moeilijkheden medebrengen en ook nadelen, die de druk der heffing onevenredig en onredelijk verzwaren. Aan zulke bezwaren moet men tegemoetkomen. Wanneer dat mogelijk is, dan is de heffing zelve, de repartitie naar vermogen, niet door deze bezwaren veroordeeld.

Het lijkt ons niet eenvoudig, maar zeker mogelijk om deze bezwaren te ondervangen, mits men den aangeslagene toestaat, wanneer hij aannemelijk maakt, dat hij, zonder in reële moeilijkheden te geraken en zonder extra nadelen te moeten lijden, niet in staat is, de heffing in geld, tegoed of staatsschuld te voldoen, vermogenswaarden aan de fiscus over te dragen of te verpanden. Dat brengt voor de Staat weliswaar een omvangrijke beheersbemoeking mede — die echter ten dele, naar gelang van de soorten vermogenswaarden, bij deskundigen kan worden uitbesteed —, maar het neemt de bezwaren van de illiquiditeit weg. De Staat heeft voorhands niet betaling in geld nodig, althans niet voor het volle bedrag van de heffing. Hoofdzakelijk is, dat een belangrijk bedrag aan staatsschuld wordt gedelgd en het geblokkeerde tegoed voor het overgrote deel verdwijnt; of een fractie van de opbrengst der heffing niet in liquide of bevroren middelen of in staatsschuld binnen komt, maar de Staat daarvoor rendabele vermogenswaarden verkrijgt, is bijkomstig.

De Staat zal die vermogenswaarden op den duur niet willen behouden. Vele aangeslagenen zullen ze ook niet duurzaam willen missen. Des te beter. Als de fiscus ze overneemt met een clause van wederinkoop binnen een bepaalde, niet te korte termijn zal de wens tot terugverzekering de betrokkenen prikkelen tot besparing en te dien einde tot werkdadigheid om te besparen inkomens te verkrijgen.

Een enkel voorbeeld hiervan. Enige industriëlen hebben ter voldoening van hun aanslag niet veel anders dan aandelen in de N.V., die hun fabriek exploiteert. Zij dragen een deel van hun aandelenbezit aan de fiscus af. Indien de wet op de vermogensheffing, ten aanzien van de aan de Staat overgedragen aandelen, de oligarchie en de meerderheids-

binding ten opzichte van balansvaststelling, winstuitkering, statutenwijziging, salarisbepaling e.d. schorst om de Staat tegen benadeling te vrijwaren, en de beheerder van het tijdelijke staatsbezit scherp op het financieel beheer, waarbij de Staat thans nolens volens financieel is geïnteresseerd, toeziet, zullen de industriëlen hierin een prikkel gevoelen om zo spoedig mogelijk hun recht tot wederinkoop van de aandelen uit te oefenen en dus hard werken en sparen om daartoe hoe eer hoe liever in staat te zijn ⁶⁾.

Naast dit voorbeeld zijn er vele te bedenken, van landbouwers, van bezitters van onroerend goed, van eenmanszaken. Zij zullen zich veelal op dezelfde wijze oplossen.

Ten aanzien van polisbezitters ligt de zaak nog eenvoudiger: verkleining van het verzekerd bedrag moet wettelijk mogelijk worden gemaakt, indien de verzekerde zijn aanslag geheel of gedeeltelijk door de verzekeringmaatschappij wil laten voldoen. Deze laatste beschikt daartoe zeker over voldoende geblokkeerd tegoed, schatkistpapier en andere schuldbekentenissen van de Staat.

Zo laat het liquiditeitsbezwaar zich geredelijk ondervangen.

Thans nog het bezwaar van den heer Van Sandick, dat het belastbare vermogen niet toereikend zal zijn om een ruime opbrengst van de heffing te geven, reden waarom hij het inkomen mede tot grondslag van heffing wil maken. Het komt ons voor, dat dit verlangen juist is, maar niet op de gronden, door den heer Van Sandick aangevoerd. De verdeling der lasten moet naar draagkracht geschieden uit het thans aanwezige vermogen, d.i. het thans aanwezige inkomenspotentieel. Om redenen, hierboven reeds vermeld, dient de in de toekomst te verwelven inkomenscapaciteit buiten de heffing te worden gelaten.

Nu is er menig inkomenspotentieel thans reeds aanwezig, dat weliswaar toekomstig inkomen betreft, maar waarvan de inkomenscapaciteit niet meer behoeft te worden verworven. Wij denken aan ambten en andere posities met aanzienlijke inkomsten, waarop men naar redelijk vooruitzicht veilig zit, zoals het directeurschap of commissariaat van een gevestigde, goed marcherende onderneming of van een tak van publieke dienst, ook een recht op pensioenering. Onze jaarlijkse vermogensbelasting rekent zulke potentiële inkomens niet tot vermogen, hoewel zij het zeker zijn. Bij een heffing-ineens per een bepaalde, noodzakelijkerwijze willekeurige, peildatum is er alle aanleiding toe, dit potentieel onder het vermogen te begrijpen. Het inkomen boven een bepaalde arbeidsbeloning aanmerkend als periodieke uitkering zou men door kapitalisatie tot een vermogenswaardering kunnen komen, met uitzicht op teruggaaf resp. kwijtschelding van betaalde of ter jaarlijkse afbetaling vastgestelde belasting ingeval van ontslag, vroegtijdig overlijden of opdrogen van de inkomensbron door andere oorzaak.

Nog op andere wijze zou met het inkomen rekening moeten worden gehouden. Eenzelfde vermogen geeft groter draagkracht, naarmate het inkomen van den bezitter groter is. De bezitter van f 50.000 met een inkomen van f 2.000 (vermoedelijk geheel uit dat vermogen) kan er veel minder van missen dan de bezitter van eenzelfde vermogen naast een inkomen van f 10.000. De één moet van de rente van het vermogen leven, de ander kan die rente aan het vermogen toevoegen. Degene, die het vermogen moet aantasten, omdat het niet genoeg rende-ment oplevert om ervan rond te komen, is er nog erger aan toe. Een vermogensheffing moet dus voorzien zijn van palliatieven voor, ten opzichte van de vermogenswaarden, geringe inkomens. Zonder die is een hoog tarief

⁶⁾ Men lette erop, dat dit toezicht plaatsvindt namens de fiscus als minderheidsaandeelhouder, ter bescherming van zijn rechten, niet namens de Staat als overheidsorgaan. Het vraagstuk van socialisatie staat hier volkomen buiten.

onmogelijk en zonder een hoog tarief zijn de prikkels te zwak⁷⁾.

Een verzachting van de heffing voor hen, die gedurende de bezetting aan vermogen hebben ingeboet, vooral als willekeur van den bezetter daartoe heeft geleid, is een desideratum, dat geen toelichting vereist. En natuurlijk een degressie voor kleinere vermogens. Maar dit behoeft niet gezegd te worden, het spreekt vanzelf, dat elke ontwerper hieraan zal denken.

Degenen, die nog onwennig staan tegenover krachtige financiële maatregelen ter gezondmaking van onze nationale samenleving door de indirecte psychologische werking van het aan de dag komen van onze armoede, zullen wellicht willen overwegen, welke betekenis een billijke verdeling van het reeds geleden verlies over de bezitters van de tegenwoordige generatie heeft. De wederopbouw en wederopleving kunnen dan worden verkrégen door hard werken en sober leven, waartoe ook vermindering van de initiale reële inkomens moet strekken. Deze toch moet de prikkel inhouden tot grotere prestaties, teneinde het inkomen te verhogen, en tot versobering, wanneer men niet tot die grotere prestatie komt. Deze verlaging van de inkomens uit arbeid is niet te verantwoorden, wanneer men niet tegelijkertijd de inkomens uit vermogen, en dus de vermogenswaarden, een vermindering doet ondergaan. Daartoe dient de heffing-ineens, die zodoende naar vele zijden prikkels in het leven roept.

P.

⁷⁾ Hiermede wordt niet gezegd, dat het tarief de 40 pCt. moet naderen of dat de heffing 10 milliard moet opbrengen. Die schatting blijve voor rekening van „de zes”, Prof. van den Brink en de zijnen.

GELEIDE ECONOMIE EN RECHTSSTAAT.

De stemmen, die om het herstel van den rechtsstaat roepen, worden steeds talrijker en luider. Zij laten zich niet alleen hooren op staatkundig terrein, waar het herstel van de democratie wordt bepleit, of op meer juridisch-politiek gebied, waar snelle en rechtvaardige zuivering wordt verlangd, maar ook in toenemende mate in dien belangrijken sector van de maatschappij, welke het bedrijfsleven vormt.

Wanneer men spreekt van „economische dictatuur”, dan gaan onder dit slagwoord vele, soms misschien ook wel tegenstrijdige ideeën verborgen, maar in ieder geval wordt er met deze uitdrukking mede de rechtsonzekerheid aangeduid, die een voor een gezonde ontwikkeling van het bedrijfsleven verderfelijke onrust scheidt. Het valt niet te loochenen, dat deze onrust, een gevoel van onbehagelijkheid, opgewekt door de dreiging van machten, die men los van gebondenheid aan wettelijke normen vermoedt, eerder toe- dan afneemt. Dat is ook niet verwonderlijk. Na het verdwijnen van de destructieve Deutsche willekeur werden constructieve maatregelen van eigen autoriteiten, welke in veel gevallen een groote mate van willekeur bevatten, grif aanvaard, ja misschien zelfs als een uitkomst of een noodzakelijkheid in den hoog gestegen nood beschouwd. Maar naarmate de toestand normaler werd, ging men, om in de terminologie van de staatsregeling van 1798 te spreken, meer en meer het gemis voelen van het recht om „zoodanige Fabriek of Trafiek op te richten of zoodanig eerlijk bedrijf aan te vangen — en voort te zetten! — als men verkiezen zal”. Niet alleen, dat het gemis van dit „elementaire” recht zwaarder ging drukken, wellicht nog erger werd de willekeur gevoeld, waarmede dergelijke rechten worden of zouden worden verleend.

De voorbeelden liggen voor het grijpen: de rijvergunningen voor auto's, de telefoonaansluitingen, de distributie van fietsbanden, de toewijzingen van kolen, van courantenpapier, de verhuisvergunningen enz., enz. Al glooft niet iedereen alle verhalen over kruiken jenever en sloffen cigarettens, die aan het verkrijgen van de begeerde toewijzingen en vergunningen zouden zijn gespendeerd — geregelde herroepingen van dergelijke sensationele

geruchten bewijzen de juistheid van een groote mate van scepticisme in dit opzicht —, dat neemt allerminst weg, dat dergelijke praatjes geenszins bevorderlijk zijn voor de goede sfeer, waarin het economisch herstel zich dient te voltrekken. Vooral wanneer lasterlijke aantijgingen, wier kracht Don Basilio in de „Barbier van Sevilla” zoo meesterlijk schildert, gepaard gaan met werkelijke schandalen, is de aantasting van het gezag spoedig een voldongen feit.

Uit een oogpunt van economische politiek alleen al zal dus naar het herstel van den rechtsstaat moeten worden gestreefd; een herstel, dat blijkbaar vele moeilijkheden met zich brengt, aangezien de verwezenlijking van dit verlangen veel langer op zich laat wachten dan gewenscht is. Het groote belang van de kwestie loont ongetwijfeld de moeite, welke verbonden is aan een onderzoek naar de diepere oorzaken.

In de eerste plaats dreigt het gevaar van een onjuiste probleemstelling. Herstel van den rechtsstaat kan n.l. gemakkelijk worden opgevat als een terugkeer tot de toestanden van vóór de Deutsche bezetting. Wanneer men het vraagstuk zoo ziet, is het m.i. onoplosbaar. Het is mogelijk, dat over een aantal jaren die mate van economische vrijheid terugkeert, zooals wij die vóór den oorlog kenden, maar zoolang mag de rechtsonzekerheid zeker niet duren. Tot aan den mogelijken terugkeer van de „vrijheid” hebben wij zeker met een ander economisch stelsel te maken dan vóór 1940. De rechtszekerheid bij een geleide economie moet op andere wijze verwezenlijkt worden dan bij een vrije economie, omdat er andere machtsfactoren in het spel zijn. Deze machtsfactoren vormen den Staat, die thans a.h.w. partij is geworden, zijn diensten, die dikwijls zoo veel zelfstandigheid weten te verwerven, dat de staatscenheid teloor gaat en de gemengde lichamen, waarin Staat en bedrijfsleven samenwerken, desnoods tenslotte ook de organisaties van het bedrijfsleven zelve, wanneer die met een zekere publieke macht bekleed zijn.

Met het bovenstaande is reeds ten deele antwoord gegeven op de vraag, waarom de wederinvoering van den rechtsstaat (deze term lijkt mij beter dan herstel van den rechtsstaat) zoolang op zich moet laten wachten. Het is een probleem, dat een zeer belangrijken technisch-juridischen kant heeft: m.a.w. de exacte formulering der wenschen is zeer moeilijk. Dit wordt duidelijk, wanneer men zich realiseert, welken invloed de Deutsche chaos in de wetgeving eenerzijds en het ontbreken van een rustige sfeer, waarin slechts een uitgebalanceerde rechts- en procesorde kan worden ontworpen, anderzijds hebben gehad. Niettemin willen wij pogen aan te geven, in welken geest een oplossing zal kunnen worden gevonden. Terloops zij nog opgemerkt, dat een oplossing ook uit staatsrechtelijk oogpunt zeer gewenscht is. Immers, wanneer men nagaat, hoe iedere beslissing van organen van binnenlands bestuur bijv., dus o.a. van provincie en gemeente, met tal van waarborgen voor de rechtszekerheid is omgeven, dan steekt de mogelijkheid van willekeur, welke overal op economisch gebied aanwezig is, wel schrill af. De gemeentebode kan bij wijze van spreken tegen een berisping zijn recht hoogeropzoeken, terwijl een bedrijf maar lijdelijk moet afwachten, of het de volgende maand genoeg kolen en grondstoffen zal krijgen om door te werken. Deze, voor het bedrijf zoo uitermate belangrijke beslissingen zijn niet eens gemotiveerd. Vraagt men er naar, dan heet het: „Er is niet meer”.

Met het bovenstaande zij in de eerste plaats een achterstand in de ontwikkeling van een gedeelte van ons staatsrecht signaleerd, die zoo spoedig mogelijk dient te worden ingehaald. Daarnaast was het niet de bedoeling om te suggereren, dat dergelijke antwoorden maar de halve waarheid plegen weer te geven; zulks zij nog even gezegd ter voorkoming van misverstand. Ik wilde voornamelijk de aandacht vestigen op de groote machtspositie, die de ambtenaren, bevoegd tot het nemen van dergelijke beslissingen, bekleeden. Macht is bederf, zegt men wel. En inderdaad, menselijkerwijze gesproken is het onmoge-

lijk, dat zulke beslissingen op den duur op de thans gebruikelijke wijze zullen blijven worden genomen zonder toenemende onrust bij betrokkenen te verwekken. Welke ambtenaar, welke mensch wordt niet beïnvloed door de bezoekers, die hij ontvangt en die hem mondeling de nooden van hun bedrijven afschilderen? Maar hoe kunnen bedrijven in de provincie gelegen of kleine bedrijfjes zich veroorloven om een employé de Rijksbureaux te laten afloopen?

Veel zou men m.i. al bereiken, wanneer grootere openbaarheid werd betracht. Aan de toewijzingen van huizen en rijvergunningen zou bijv. openbare bekendheid moeten worden gegeven, uiteraard met motiveering der beslissing. In andere gevallen, waarin algemeene bekendheid strijdig met bepaalde belangen is, zou ten minste de mogelijkheid kunnen worden geopend, dat een onpartijdig deskundige na mag gaan, of de genomen beslissingen geen onbillijkheid jegens anderen beteekenen. Het scheppen van beroepsinstanties — administratieve rechtspraak dus — kan tevens overwogen worden. Daar over dit onderwerp voor de Vereeniging voor Administratief Recht zoojuist praeadvies zijn uitgebracht en behandeld, zij hier met een verwijzing naar deze geschriften volstaan.

Een belangrijk bestanddeel van het begrip rechtsstaat vormt het toezicht op de naleving der wetten en de bestraffing van overtreding daarvan, zonder aanzien des persoons. Een geleide economie met haar netwerk van voorschriften zal ook zeker voor deze onderwerpen passende regelingen moeten kunnen vinden. Dat deze thans nog zeer onvoldoende zijn of soms vrijwel heelemaal ontbreken (bijv. contrôle op te hooge loonen!), is op zichzelf reeds een onrustscheppende factor, die zoo spoedig mogelijk dient te worden geëlimineerd.

Voorop moet men m.i. stellen, dat er verband bestaat tusschen wetgeving, contrôle en rechtspraak. Het is dus niet zoo, dat de Overheid maar wetten kan blijven uitvaardigen, waaraan contrôle en rechtspraak zich hebben aan te passen. Geenszins. Ook voor wetsvoorschriften bestaat er een „markt”, die thans zonder twijfel oververzadigd is. Het uitvaardigen van verordeningen mag niet geschieden door pas afgestudeerde juristen en economen, voor wie ordening hoogconjunctuur van hun vak beteekent, maar moet overwogen worden aan de hand van hetgeen praktisch mogelijk is. In de eerste plaats dus van hetgeen men nog kan controleeren. Daarnaast moet gebruik worden gemaakt van decentralisatie van wetgeving, d.w.z. het toekennen van verordenende bevoegdheid en verbindend verklaring van overeenkomsten. Hierdoor wordt voorkomen, dat een oververzadiging met overheidsvoorschriften optreedt.

Deze decentralisatie van wetgeving heeft het nadeel, dat zij het probleem van de contrôle en de rechtspraak zeer compliceert. Niet voor niets kon dit sluitstuk op de verordenende bevoegdheid der bedrijfsorganisaties tijdens de bezetting maar niet in de Staatscourant komen. Ook bij het thans allerwegen bekende Voorontwerp-Bedrijfschappen mist men nog een regeling voor de bedrijfsrechtspraak, waarvan slechts wordt gezegd, dat de Minister gaarne suggesties tegemoet ziet.

Van de contrôle en de rechtspraak zij hier nog slechts dit gezegd. Wanneer het ernst is om de bedrijfsorganisaties een eigen sfeer te laten, dan behooren in beginsel ook contrôle en rechtspraak in deze sfeer thuis. Trekt de Overheid één dezer onderwerpen aan zich, dan schiet zij een bres in haar systeem. Zij hoede zich er daarom bijv. voor het historisch verband met de oude ondernemersvereeningen over het hoofd te zien. Eerst wanneer men enig inzicht heeft vergaard in hetgeen daar tot stand is gebracht, mag een zoo teer onderwerp als rechtspraak worden aangepakt. Ik twijfel er niet aan, dat dan aan de m.i. onafwijsbare eischen van functioneel bepaalde rechterlijke competentie en inschakeling van deskundigen zal worden tegemoet gekomen.

Hoewel men dit op het eerste gezicht niet zou vermoeden is een praktische regeling van contrôle veel moeilijker dan de regeling van de rechtspraak. In de eerste plaats wordt een contrôle-apparaat spoedig zeer kostbaar. Ten tweede zit men steeds voor het dilemma: algemeene controleurs of contrôle door specialisten. Het eerste systeem eischt beter betaalde krachten, maar heeft het voordeel, dat de bedrijven niet overloopen worden met controleurs, die gedeeltelijk dubbel werk doen, gedeeltelijk om den tuin worden geleid, doordat zij onafhankelijk van elkaar plegen te werken. Tenslotte moet men juist bij controleurs dikwijls met krachten van minder algemeene ontwikkeling volstaan dan men wel zou wenschen. Daarbij komt nog het volgende.

Wanneer naast de Overheid ook de bedrijfsorganisaties nog gaan controleeren, dan is het gevaar van chaotische toestanden geenszins uitgesloten. Een zekere coördinatie schijnt het minste te zijn, waartoe alle betrokkenen zich bereid dienen te verklaren, maar ook hier hoede de Overheid zich voor de gedachte, dat zij zelf alles wel zal regelen, zooals het streven tegen het einde der bezetting scheen te zijn. Bij de organisatie van de contrôle kan de uniformiteit slechts een zeer beperkte rol spelen. De nadruk dient te liggen op een soepele aanpassing van een zeer ruim algemeen schema in ieder speciaal geval. Met name wil ik er nog op wijzen, dat controleurs van eigen organisaties dikwijls minder politie-agent en meer of tegelijkertijd raadgever en contactman zijn, dan controleurs in overheidsdienst. De psychologische factor speelt hier een groote rol. Deze factor mag door nuchtere organisatoren niet over het hoofd worden gezien.

Met het voorafgaande heb ik gepoogd in het kort te schetsen, welke problemen er o.a. nog tusschen ons en de verwezenlijking van den rechtsstaat liggen. Dit doel is zoo belangrijk, dat men moet hopen, dat zij met medewerking van belanghebbenden er spoedig in zal slagen om deze moeilijkheden te overwinnen, want daarvan is het resultaat eener politiek van geleide economie op den duur in sterke mate afhankelijk.

E. BLOEMBERGEN

HERSTELFINANCIERING IN NEDERLAND EN ANDERE LANDEN.

De oorlogsomstandigheden hebben in den Nederlandschen kapitaalgoederenvoorraad een enorme bres geslagen, waardoor de vroegere welvaart van ons land ten zeerste is verminderd. Voorraden grondstoffen en machines werden geroofd of verwoest, gebouwen werden vernield, beschadigd of niet voldoende onderhouden, en de grond werd uitgemereld en geïnundeerd. Dezelfde nadeelen ondervond het transportapparaat te land, te water en in de lucht, terwijl eveneens een deel van onzen goudvoorraad en andere te realiseeren kostbaarheden werden geroofd.

De Nederlandsche Regeering becijfert de aldus aangebrachte vermogensschade op ongeveer f 11,4 milliard in prijzen van 1938, of circa 1/3 van ons vooroorlogsch nationale vermogen. In de huidige prijzen omgerekend zou de schade zeker 80 pCt. hooger zijn.

De schade zal zoo goed mogelijk moeten worden hersteld, wil het Nederlandsche bedrijfsleven weer in de materiele behoeften van ons volk kunnen voorzien.

Het doel van dit opstel is een beeld te geven van de middelen, waaruit voor de financiering van het nationaal herstel kan worden geput.

Herstelfinanciering in het buitenland.

Alvorens over te gaan tot een bespreking van de wijze, waarop de financiering van het economisch herstel in Nederland wordt aangepakt, richten wij eerst den blik naar het buitenland.

Een land, dat door de oorlogshandelingen vrij zwaar

is getroffen, is België, al dient hierbij reeds aanstonds te worden opgemerkt, dat het vraagstuk in Nederland veel ernstiger vormen heeft aangenomen. De directe oorlogsschade wordt in België ongeveer geschat op B. frs 30 milliard in prijzen van 1939, hetgeen ongeveer 7 pCt. van het nationale vermogen uitmaakt. Ter vergelijking diene, dat de directe oorlogsschade in Nederland ongeveer 33 pCt. van het nationale vermogen vormt.

In afwachting van de totstandkoming van een wettelijke regeling tot vergoeding der oorlogsschade, heeft men in België reeds voor den oorlog bestaande staatscredietinstellingen ingeschakeld voor het verlenen van voorschotten voor het herstel van onroerende goederen en voor het weder aanschaffen van door oorlogshandelingen verloren gegane roerende goederen. De belangrijkste van deze staatsbanken zijn de Nationale Maatschappij voor Crediet aan de Nijverheid, het Centraal Bureau voor Hypothecair Crediet en het Nationaal Instituut voor Landbouwcrediet.

De oorlogsslachtoffers kunnen hun credietaanvragen zoowel tot bovengenoemde instellingen richten als rechtstreeks tot het Ministerie van Oorlogsschade. Dit laatste beslist, in samenwerking met den Dienst der Gemeentewerken, in hoeverre een eventueele credietverleening, ook indien zij bij de bedoelde banken rechtstreeks is ingediend, in aanmerking komt voor een garantie door den Staat.

De voorwaarden, waarop voorschotten op de toekomstige overheidsvergoeding voor oorlogsschaden worden verleend, zijn betrekkelijk gemakkelijk. Naast bepaalde vormen van zekerheden eischen de genoemde instellingen slechts een rentevergoeding, welke varieert van 2 tot 4 pCt., naar gelang van het doel, waarvoor het crediet wordt verleend.

Samenvattend kan dus worden opgemerkt, dat de financiering van de oorlogsschade in België geheel door overheidsorganen wordt geregeld, waarbij staatstoezicht op de besteding der verstrekte middelen uit den aard der zaak het hoofddoel vormt¹⁾.

Over den omvang van de oorlogsschade in Frankrijk zijn tot nu toe weinig gegevens gepubliceerd²⁾. Voor de uitbetaling van vergoedingen wegens geleden oorlogsschade wordt vooral gebruik gemaakt van het sinds 1919 bestaande „Crédit National”. Deze instelling was destijds opgericht met het doel, om enerzijds de oorlogsschadevergoedingen uit den vorigen wereldoorlog uit te betalen, en anderzijds om credieten op langeren termijn aan de industrie te verlenen, welke voor het gewone bankwezen niet geschikt werden geacht, alsmede voor het verrichten van bepaalde betalingen ten behoeve van den Staat. Hoewel het kapitaal der bank werd bijeengebracht door de bestaande groote banken en de door deze opgerichte financieringsmaatschappijen, is de staatsinvloed in het bestuur overwegend. Zij werkt verder met door den Staat verschafte middelen en is bij de uitbetaling der oorlogsschadevergoedingen in feite slechts een uitvoerend lichaam, dat uitsluitend op aanwijzing der bevoegde instanties werkt.

Het in Frankrijk gevolgde systeem voor de uitbetaling der oorlogsschaden en de credietverleening ten behoeve van den wederopbouw vertoont dus geen principieele verschillen met het reeds behandelde Belgische stelsel.

Tenslotte nog een enkel woord over de industrie-financiering in Engeland. Hoewel de directe oorlogsschade daar te lande niet onbelangrijk is, treedt de meer „normale” industrie-financiering daar toch op den voorgrond.

Hoewel men niet kan zeggen, dat de Engelsche banken zich vóór den oorlog niet met industriele credietverleening hebben bemoeid, vond toch eerst in de dertiger jaren

meer rechtstreeksche bemoeiing met de kapitaalverschafing aan de industrie plaats, en wel door bemiddeling van speciale instellingen. Wij noemen hier slechts de door de Bank of England opgerichte „Securities Management Trust Ltd.” en de door een aantal banken in samenwerking met de Bank of England opgerichte „Bankers' Industrial Development Company Ltd.”, welke instellingen van veel betekenis zijn geweest bij de reorganisaties van een aantal Engelsche bedrijfstakken.

In 1945 zijn een tweetal maatschappijen opgericht, welke zich eveneens met industrie-financiering bezig houden en in belangrijke mate aan het particuliere initiatief zijn ontsproten. De grootste is de „Finance Corporation for Industry Ltd.” met een aandeelenkapitaal van £ 25 miljoen, waarin de Bank of England, verzekering-maatschappijen en beleggingstrusts ieder voor 1/3 hebben deelgenomen. Zij kan bij banken nog leeningen aangaan tot een totaal bedrag van £ 100 miljoen. De tweede is de „Industrial and Commercial Finance Corporation Ltd.”, in welker kapitaal van £ 15 miljoen de Bank of England slechts voor £ ¼ miljoen participeerde, terwijl de vijf Engelsche groote banken voor £ 11 miljoen deelnamen en de rest van het kapitaal bij andere banken was ondergebracht. Deze instelling kan bij haar aandeelhouders, de banken dus, credieten opnemen tot een totaal bedrag van £ 30 miljoen.

Over de taakverdeling van deze beide financieringsinstellingen kan worden opgemerkt, dat de „Finance Corporation for Industry Ltd.” zich zal beperken tot credietverleening aan de groote industrie en slechts credieten zal verstrekken van meer dan £ 200.000. De „Industrial and Commercial Finance Corporation Ltd.” zal haar arbeidsterrein vooral zoeken bij de credietverleening aan de kleine en middelgroote industrie.

In Engeland zal de credietverleening aan het bedrijfsleven dus voor een belangrijk deel in particuliere banen worden geleid. Toch wenscht ook daar te lande de Overheid zich op dit gebied niet onbetuigd te laten, getuige de thans in het Engelsche Parlement in behandeling zijnde „Borrowing Bill”; waarbij o.a. het houden van emissies aan toestemming zal zijn onderworpen.

Op de monetaire en bankpolitieke betekenis van rechtstreeksche of indirecte credietverleening door het bankwezen op langen termijn, zooals thans ook in Engeland zal plaatsvinden, zal in het onderstaande nog worden teruggekomen.

Herstelfinanciering in Nederland.

In een artikel over „De Herstelbank” van de hand van Dr. Ir. B. Bölger in „E.-S.B.” van 8 November 1945 werden vrij uitvoerige beschouwingen gewijd aan de oprichting van de Herstelbank op 31 October 1945³⁾.

De taak, welke aan de Herstelbank is toevertrouwd, wordt in de statuten zeer ruim omschreven. Zij zal zich bezig kunnen houden met de financiering van alle takken van handel en bedrijf, op de door haar gewenschte wijze, alles voorzoover dit dienstig kan zijn voor het herstel van de welvaart van het Rijk, zoowel in als buiten Europa. Bovendien is zij belast met de uitbetaling van de oorlogsschaden, welke door het Rijk of de molestverzekering-maatschappijen zullen worden vergoed.

In het bestuur van de Herstelbank heeft de Staat, mede door het feit, dat hij steeds de meerderheid der geplaatste aandeelen moet bezitten, een overwegend invloed. In het bovengenoemde artikel wordt dit uitvoerig uiteengezet. Hierdoor is de overheidsinvloed bij de financiering van het economisch herstel van ons land waarschijnlijk voldoende gewaarborgd.

Over de werkwijze van de Herstelbank zijn in de financieele pers gedurende den laatsten tijd vrij veel mede-

¹⁾ Zie voor het herstelvraagstuk in België ook: „Het herstel van oorlogsschaden in België” in „E.-S.B.” van 25 October 1945, blz. 184.

²⁾ Zie Drs. J. H. Lubbers, „Het economisch herstel in Frankrijk”, in „E.-S. B.” van 26 Juni 1946, blz. 411 e.v.

³⁾ Men zie ook: Dr. Th. H. Mulders: „De financiering van het herstel”, in „E.-S.B.” van 26 Juni 1946.

deelingen verschenen⁴⁾. Hierin is o.a. naar voren gekomen, dat de Herstelbank zich, wat het eerste deel van haar taak — de financiering van het herstel — betreft, zal beperken tot het verlenen van credieten op langen termijn. De groote credieten zal zij rechtstreeks verlenen, terwijl kleinere credieten door de bankrelatie van den debiteur zullen kunnen worden verleend, waarbij de Herstelbank als garant zal optreden. Deze procedure zal uitsluitend voor kleinere credieten worden gevolgd, omdat het risico voor de Herstelbank anders te groot zou worden, daar de borg belangrijk minder zeggenschap heeft dan de credietgever. Bovendien is een dergelijke credietverleening door de banken uit monetaire en bankpolitieke overwegingen niet geschikt, zooals ook reeds bij het Engelsche stelsel van herstellfinanciering werd aangeduid. Dit vraagstuk zal in het volgende onderdeel nog aan de orde komen.

Voorts kan in bepaalde gevallen, wanneer het te financieren project voor het herstel van de welvaart des Rijks belangrijk wordt geacht, maar het risico voor de Herstelbank te groot zou worden, ook nog crediet worden verleend onder een bijzondere garantie van het Rijk.

De Herstelbank is nl. opgezet als een commercieele instelling, en al streeft zij niet naar het behalen van een zoo hoog mogelijke winst, toch is zij wel bedacht op instandhouding van het kapitaal en het behalen van een rendement van $3\frac{1}{2}$ pCt. op de aandelen. Om één marge te hebben voor de dekking van onkosten en het vormen van noodzakelijke reserves zal de debetrente in het algemeen dan ook boven $3\frac{1}{2}$ pCt. liggen. Aangezien de Herstelbank niet is bedoeld als credietinstelling naast de andere banken, maar zich strikt wenscht te beperken tot haar speciale taak, zal zij ook niet de normale bankzaken verrichten. Zij zal geen rol spelen in het betalingsverkeer en houdt zich evenmin met het effectenbedrijf bezig, behalve voorzoover nodig, wanneer een door haar verleend crediet wordt omgezet in een publieke deelneming in het kapitaal der betrokken onderneming. Zij kan dit doen, omdat zij al deze middelen niet nodig heeft om gelden aan te trekken.

Ook met het tweede gedeelte van de taak der Herstelbank — het uitbetalen van oorlogsschadevergoedingen — is deze reeds in zooverre begonnen, dat voorschotten werden verleend op toekomstige rijksbijdragen in geleden oorlogsschade. Het is begrijpelijk, dat de Overheid de uitbetaling van vergoedingen voor geleden oorlogsschade over zoo weinig mogelijk instanties wenscht te verdeelen, teneinde het toezicht op het tijdstip van uitbetaling en op de besteding dezer gelden te vergemakkelijken. Deze gelden moeten dienen voor herstel van geleden schade, en zullen in principe slechts kunnen worden uitbetaald, wanneer de binnen het kader van het wederopbouwplan aan te schaffen goederen ook inderdaad beschikbaar zijn, daar anders allerlei inflationistische tendenzen in het leven worden geroepen. Overigens geschiedt dit ook reeds door eenige andere hieronder te noemen instellingen.

In de eerste plaats vervult de Nederlandsche Middenstandsbank, tengevolge van een overeenkomst met den Staat⁵⁾, een zeer belangrijke rol bij het verlenen van voorschotten op door het Rijk te verlenen bijdragen in oorlogsschade, geleden aan bedrijfsmiddelen. De taak van de Nederlandsche Middenstandsbank is echter, tengevolge van deze overeenkomst met den Staat, ruimer, daar deze instelling ook credieten zal verlenen aan middenstandsbedrijven, indien deze door oorlogsomstandigheden in moeilijkheden zijn geraakt en door een „normaal bankcrediet“ hierin niet kunnen voorzien. Uit den aard der zaak behoort de Nederlandsche Middenstandsbank er voor te waken, dat zij, gesecondeerd door staatshulp, zich buiten

het eigenlijke terrein der middenstandscrdietverleening gaat bewegen.

Verder werken op dit gebied ook nog verschillende *Regionale Stichtingen*, welke eveneens voorschotten verlenen aan bedrijven, welke door oorlogsomstandigheden in moeilijkheden zijn geraakt.

Tenslotte bestaan nog altijd de *Industriebank voor Limburg* en de *Maatschappij voor Industriefinanciering*, welke vóór den oorlog, resp. door de Limburgsche autoriteiten en door den Staat, werden opgericht met het doel, credieten op langen termijn aan de industrie te verlenen. Het kapitaal der Maatschappij voor Industriefinanciering bevindt zich geheel in handen der Herstelbank, waarvan zij dus thans een wellicht niet zeer actieve dochteronderneming vormt. De Industriebank voor Limburg zal wegens den geringen omvang van haar kapitaal waarschijnlijk bij de herstellfinanciering geen belangrijke rol kunnen spelen.

Het geheel overziende, blijkt dus, dat de staatsinvloed bij de herstellfinanciering en de uitbetaling van oorlogsschadevergoedingen in Nederland zeer aanzienlijk is. Dit geldt ook voor de Nederlandsche Middenstandsbank, eenerzijds wegens de genoemde bijzondere overeenkomst met den Staat, anderzijds wegens het feit, dat de Staat de meerderheid van het aandeelenkapitaal van deze instelling bezit.

Wij zagen, dat ook in België en Frankrijk de Staat op dit gebied de beslissende rol wenscht te spelen.

Dit is begrijpelijk, daar de wederopbouw van het door den oorlog geschonden productie-apparaat van uitnemend belang is voor de toekomstige structuur van het binnenlandsche bedrijfsleven. Overheidsleiding kan hierbij moeilijk worden ontbeerd, daar alleen de Overheid in staat is om de zich hierbij voordoende vraagstukken in haar geheel te overzien, en dus de juiste beslissingen te nemen. Een harmonische opbouw van het productie-apparaat is noodzakelijk om te voorkomen, dat in een iets verder verwijderde toekomst zich tal van economische moeilijkheden en spanningen zullen doen gevoelen. Een juist gebruik van de thans zoo bijzonder schaarsche productiefactoren kan bezwaarlijk plaatsvinden zonder het toezicht van een centrale instantie, welke bekwaam en in staat is om het geheel te overzien. Juist bij de investeringen ligt het zwaartepunt van hetgeen wij in de vooroorlogse jaren als het conjunctuurverschijnsel hebben leeren kennen, en een goede directe investeringscontrole kan zeker nu en waarschijnlijk ook in de toekomst niet worden ontbeerd.

Zeer veel hangt hierbij af van de samenwerking tusschen de directie van de Herstelbank en de verantwoordelijke overheidsorganen. De vorm, welke hiervoor in Nederland werd gekozen, waarbij de Herstelbank als min of meer zelfstandig lichaam is ingeschakeld, eischt meer van de verantwoordelijke personen dan de boven beschreven Belgische en vooral Fransche stelsels met zich brengen. Door de herstellfinanciering buiten de zuiver ambtelijke sfeer te brengen zal waarschijnlijk beter in de zeer verschillende behoeften van het bedrijfsleven kunnen worden voorzien, al valt ook bij het ambtelijk apparaat stellig een gunstige ontwikkeling in dit opzicht te constateeren.

Bij het summiere overzicht van het stelsel, dat men in Engeland bij de industriefinanciering wenscht te volgen, kwam naar voren, dat dit daar te lande practisch zonder directen staatsinvloed zal worden uitgevoerd. Natuurlijk beteekent dit niet, dat de Overheid de investeringsbedrijvigheid niet zal kunnen controleeren. Zij zal het dan echter vrijwel uitsluitend moeten doen met behulp van toewijzings- en rantsoeneringssystemen en het zonder het extra-hulpmiddel van de gecontroleerde credietverleening moeten stellen.

De banken en de herstellfinanciering.

Bij de in Engeland gevolgde methode van industrie-

⁴⁾ O.a. de artikelen over „De financiering van het herstel“ in het „Financieele Dagblad“ van 28 Februari, 2 Maart en 5-Maart 1946.

⁵⁾ „N.R.C.“ van 1 Februari 1946.

financiering kwam naar voren, dat de banken daarin een belangrijke rol wenschen te vervullen. Ook in Nederland hebben de banken, zij het in belangrijk mindere mate, medegewerkt bij de totstandkoming van de Herstelbank.

De Engelsche banken hebben de credietverleening op langen termijn aan de industrie niet rechtstreeks op groote schaal ter hand willen nemen, maar hebben hiervoor speciale instellingen in het leven geroepen. Ook vroeger verleenden zij wel langlopende credieten aan de industrie, maar dit geschiedde slechts in betrekkelijk geringen omvang. Hun bedrijf werd gekarakteriseerd door de credietverleening op korten termijn.

Doelbewust hebben zij dus vermeden om hun bedrijf om te schakelen op het zgn. gemengde bankstelsel, dat op het continent veel meer in zwang is geraakt. De dikwijls slechte ervaringen, welke met dit stelsel in Duitschland en België en in ons land in de twintiger jaren zijn opgedaan⁶⁾, hebben stellig niet nagelaten ook in Engeland grooten indruk te maken.

Een van de belangrijkste eischen, welke aan goed bankbeleid dient te worden gesteld, is die der *liquiditeit*, d.w.z. het vermogen om de activa, voorzoover benooidigd om aan plotselinge opvragingen van creditgelden het hoofd te kunnen bieden, *snel en zonder verlies* in geld te kunnen omzetten.

Het is duidelijk, dat credietverleening op langen termijn aan het bedrijfsleven over het algemeen niet aan dezen liquiditeitseisch kan voldoen. Zonder al te veel waarde toe te kennen aan de fictie der „self liquidating assets” kan toch worden opgemerkt, dat credieten, op langen termijn aan het bedrijfsleven verleend, moeilijk snel en zonder verlies kunnen worden overgedragen of geliquideerd. Hier komt nog bij, dat het risico bij dergelijke credieten in verband met den langen looptijd moeilijker is te overzien en een juiste credietverleening aan de verschillende bedrijven en bedrijfstakken een dikwijls zeer gespecialiseerde kennis vereischt.

Deelneming door banken in het kapitaal van speciale financieringsinstellingen of credietverleening aan deze instellingen, zooals in Nederland bij de Herstelbank is geschied: en in Engeland bij de „Industrial and Commercial Finance Corporation Ltd.” en de „Finance Corporation for Industry Ltd.”, ontmoet van zuiver banktechnisch oogpunt uit veel minder bezwaren. Deze activa zijn in den regel wel snel en zonder al te groote verliezen overdraagbaar, terwijl de beoordeling der credietaanvragen kan worden overgelaten aan voor dit doel uitermate gespecialiseerde deskundigen.

Aan credietverleening door banken zit echter ook nog een andere zijde, welke door het in Nederland ten deele en in Engeland, in belangrijke mate gekozen stelsel niet een volkomen verantwoorde oplossing vindt. In wezen beteekent iedere credietverleening door een bank *uitbreiding der geldcirculatie*. Aan den credietnemer wordt immers geld ter beschikking gesteld, terwijl de middelen, welke door het publiek aan de betrokken bank waren toevertrouwd, of via het beschikken over het toegestane crediet aan de bank worden toevertrouwd, het geldkarakter geenszins verliezen. Ieder bankcrediet brengt dus in principe een zekeren vorm van inflatie met zich. De gevolgen hiervan zijn bij credietverleening op korten termijn niet zoo ernstig, daar de aflossing van deze credieten het eerst geschapen geldquantum weder teniet doet gaan.

Bij credietverleening op langen termijn liggen de omstandigheden enigszins anders. De nieuw in het verkeer gebrachte geldhoeveelheid blijft zeer langen tijd in omloop en kan haar uitwerking op het prijsniveau dan ook volledig uitoefenen, of geeft bij beheerschte prijzen aanleiding tot het ontstaan van zwevende koopkracht, althans onder de huidige omstandigheden, waarbij de productie-

⁶⁾ Met name de Bank-Associatie, Marx & Co.'s Bank en de Rotterdamsche Bankvereeniging.

factoren vrijwel volledig emplooi hebben gevonden.

In feite wordt de inflatoire werking van het bankcrediet dikwijls hierdoor geneutraliseerd, dat, behalve wat betreft het eigen kapitaal der bank en de termijn-deposito's, ook onder de crediteurengelden vrijwillige besparingen zijn verscholen. Het bezwaar is echter, dat deze laatstgenoemde spaargelden op ieder moment voor consumptieve besteding of investering in andere richting kunnen worden aangewend, d.w.z. zij zijn nog niet *vastgelegd* in het op langen termijn verleende crediet. Pas wanneer deze vastlegging d.m.v. een bij het publiek ondergebrachte emissie heeft plaatsgevonden, zijn de monetaire gevolgen van het bankcrediet ondervangen. Zooals reeds opgemerkt, kunnen deze monetaire gevolgen over het algemeen uit prijsstijging bestaan bij vrije prijsvorming of uit zwevende koopkracht bij beheerschte prijsvorming. Beide vormen zijn echter schadelijk in een tijd, zooals wij thans beleven.

Het is dus duidelijk, dat credietverleening op langen termijn door het bankwezen om monetaire redenen niet in aanmerking kan komen, althans niet in een tijd, waarin alle productiefactoren bijzonder schaarsch zijn. Hier komt nog bij, dat de consolidatie van deze credieten in bij het publiek ondergebrachte emissies dikwijls op moeilijkheden stuit en in den regel niet op korten termijn kan plaatsvinden.

Vele credieten moeten met name bij de herstellfinanciering worden verleend aan ondernemingen, welke nog niet of nimmer voor de publieke kapitaalmarkt geschikt zijn, bijv. omdat zij te klein zijn. Verder heeft men een tendentie gemeend te kunnen waarnemen, volgens welke het publiek in mindere mate dan vroeger zijn besparingen in niet vaste rentedragende schulden wenst te beleggen⁷⁾. Dit maakt voor de credietverleende bank de situatie niet alleen veel moeilijker, maar verhindert ook een spoedige oplossing van de met deze credietverleening verband houdende monetaire vraagstukken.

Uit het bovenstaande volgt tevens, dat het Engelsche en ook het Nederlandsche systeem, waarbij de industriele credietverleening plaatsvindt door speciale instellingen, welke werken met door banken verstrekte middelen, banktechnisch een wellicht goede oplossing biedt, maar monetair gezien in het geheel geen oplossing geeft. De tusschengeschoven schakel verandert niets aan het feit, dat credieten op langen termijn worden gefinancierd met bankcrediet, dus met geldcreatie.

Gebleken is dus, dat het bankcrediet in beginsel niet kan dienen voor de herstellfinanciering. De vraag blijft dus over, welke middelen hiervoor dan wel kunnen dienen. Hierover in een volgend artikel.

Drs. F. DE ROOS.

⁷⁾ Zie Prof. Dr. H. M. H. A. van der Valk: „De geld- en kapitaalmarkt”, blz. 129.

DE ONTWIKKELING VAN DE STATISTIEK IN HET VERENIGD KONINKRIJK.

Het is niet mijn bedoeling in dit artikel een volledig overzicht te geven van de stand der statistiek in het Verenigd Koninkrijk. Slechts van de ontwikkeling gedurende en na de laatste wereldoorlog zal ik trachten een schets te geven, waarbij ik mij in hoofdzaak zal beperken tot de ambtelijke statistiek en haar organisatie. Ik hoop hiermede den lezer enigszins de weg te kunnen wijzen bij het gebruik van de Engelse statistiek, voorzover ik zelf hier in de gelegenheid geweest ben deze weg te verkennen, en wel speciaal met het oog op een aantal waardevolle publicaties, die in Nederland waarschijnlijk nog te weinig bekendheid genieten. Verder zal ik enkele voordelen van de gewijzigde organisatie van de ambtelijke statistiek in het licht stellen.

Autonomie en decentralisatie.

Een ieder, die zich vóór de oorlog wel eens heeft verdiept in Engelse statistieken, zal er zich pijnlijk van bewust zijn geweest, dat het Britse Rijk vóór de oorlog een centraal statistisch orgaan, gelijk wij dat bezitten in het Centraal Bureau voor de Statistiek, ontbeerde. Elke overheidsinstantie, die daartoe de bevoegdheid had, en elke andere instantie, die zich daartoe gevoelen gevoelde, vergaarde op eigen gelegenheid statistisch grondmateriaal en verwerkte dit op haar eigen wijze tot statistieken. Dit systeem, waarin van enigerlei coördinatie vrijwel geen sprake was, was niet zonder bezwaren. Wij zullen er enkele van noemen, het aan den lezer overlatende de lijst naar believen aan te vullen.

Een eerste bezwaar van decentralisatie en autonomie op het gebied der statistiek is, dat een dergelijk systeem enerzijds tot een tekort en anderzijds tot een zekere mate van „overlapping” leidt. Een *tekort* ontstaat daar, waar bepaalde gegevens, die van belang zijn voor algemeen economisch onderzoek, door geen enkele instantie verzameld worden, omdat zij er geen onmiddellijk belang bij hebben en derhalve de kosten van een dergelijke statistiek niet wensen te dragen. „Overlapping” en daarmee gepaard gaande geldverspilling vindt plaats als verschillende instanties gelijktijdig in dezelfde soort gegevens geïnteresseerd zijn.

Bij „overlapping” bestaat steeds de mogelijkheid, dat de verkregen uitkomsten van elkander afwijken, omdat de *begripsomschrijvingen niet gelijklopend* zijn. Voor den economischen onderzoeker is dit niet zo ernstig. Hij kan een keuze doen en zal daarbij de voorkeur geven aan die statistiek, die voor zijn probleem het meest geschikt is.

Ernstiger is het feit, dat de *definities* van verschillende begrippen, betrekking hebbende op gegevens, die met elkander verband houden, *niet voldoende op elkander afgestemd* zullen zijn, als de betrokken statistieken, zonder onderling overleg, door verschillende instanties worden verzorgd. Overigens zij onmiddellijk toegegeven, dat ook andere oorzaken ditzelfde effect kunnen teweegbrengen. Bepaalde technische bezwaren kunnen de meting van een bepaald verschijnsel in de weg staan, zodat men moet volstaan met meting van een ander verschijnsel, dat als substituut voor het eerste kan dienen.

Ook de *continuïteit* loopt gevaar bij decentralisatie, daar de instantie, die een bepaalde statistiek bewerkt, deze statistiek vaarwel zal zeggen, zodra zij er niet meer onmiddellijk bij geïnteresseerd is of zodra zij de kosten ervan niet meer verantwoord acht als haar budget omlaag gaat. Ook zal men de definities, al naar gelang van de bestaande regelingen, voortdurend wijzigen. De Engelse werkloosheidsstatistiek is hiervan een treffend voorbeeld.

Voorzover de statistiek in Nederland nog niet geheel gecentraliseerd is, hebben ook wij met deze moeilijkheden te kampen. Dit is één van de oorzaken, dat bij berekeningen over nationaal inkomen en nationaal vermogen, en bij het opstellen van een nationale boekhouding schattingen onvermijdelijk een belangrijke rol spelen.

Een verder bezwaar, dat overigens niet overschat moet worden, is de mogelijkheid, dat een instantie materiaal verzamelt met het vooropgezette doel dit als wapen bij bepaalde onderhandelingen te hanteren. Door de formulering van de vragen en de groepering van de uitkomsten ener enquête kan zodoende in de gepubliceerde statistieken een hoogst ongewenst *politiek element* binnensluipen.

Al deze gevaren, die geenszins denkbeeldig zijn, worden nog vergroot door de mogelijkheid, dat de samensteller der statistiek *onvoldoende statistische bekwaamheid* bezit om een verantwoorde statistiek op te stellen. Deze mogelijkheid is bij decentralisatie uiteraard groter dan bij centralisatie, omdat het opstellen ener statistiek hier dikwijls slechts een deel van de dagtaak van den betrokken ambtenaar vormt en *contact* met collega-statistici gewoonlijk ontbreekt. Juist dit contact met wetenschappelijk en in

het bijzonder wiskundig geschoolde collega's in een centraal statistisch bureau, waar sommige ambtenaren een zeer gespecialiseerde kennis op het gebied der statistiek bezitten, is dikwijls zeer vruchtbaar bij het opzetten ener nieuwe of wijzigen ener bestaande statistiek.

Tegenover deze nadelen staan enkele voordelen, die echter niet erg hoog kunnen worden aangeslagen. Bij decentralisatie zal de *technische deskundigheid*, in tegenstelling tot de statistische bekwaamheid van den bewerker, gemeenlijk groter zijn dan die van den statisticus, die op een centraal statistisch bureau werkt. De laatste zal echter gemeenlijk wel zo verstandig zijn bij het opzetten van een nieuwe statistiek, advies in te winnen bij een technisch deskundige en als hij het niet doet zal de practijk hem wel leren, dat het beter is het wel te doen. Slechts door samenwerking van statisticus en technisch deskundige is het mogelijk een goed; zinvol en bruikbaar enquêteformulier op te stellen.

Verder wordt wel als voordeel genoemd, dat bij decentralisatie de gelden, nodig voor het opzetten ener statistiek, gemakkelijker verkregen worden, omdat elke instantie uit zijn eigen begroting deze middelen put en deze bedragen niet als één betrekkelijk hoge post op de staatsbegroting voorkomen. Ook is men van mening, dat de instantie zelf beter het nut van de statistiek tegen de kosten kan afwegen. Deze voordelen worden echter geheel of gedeeltelijk gecompenseerd door de meer efficiënte organisatie bij centralisatie van de statistiek, hetgeen de totale kosten van de statistiek drukt.

Het is geenszins mijn bedoeling met deze opmerkingen een blaam te werpen op de Engelse statistiek. Deze is in doorsnee van uitstekend gehalte. Het doel van het betoog was slechts te wijzen op enkele gevaren, die het systeem van autonomie en decentralisatie met zich brengt.

Tot slot wil ik echter nog één, en een m.i. zeer ernstig, bezwaar van dit systeem naar voren brengen, dat in volle omvang geldt voor Englands vooroorlogse statistiek. Decentralisatie en autonomie brengen met zich, dat de diverse statistieken verspreid zijn over *tal van afzonderlijke publicaties*, waar ze dikwijls bovendien nog verborgen zijn in de tekst van artikelen. Als zodanig belangrijke statistische bronnen van het Verenigd Koninkrijk dienen vermeld te worden: de „Board of Trade Journal”, de „Ministry of Labour Gazette”, de „Trade Accounts”, de „Registrars-General”, de „Censuses of Production and Population”, het „Monthly Report of the Ministry of Agriculture”, de „Statistical Digest of the Ministry of Fuel and Power” en verder als niet-officiële bronnen: de „Bank of England Statistical Summary”, de „London and Cambridge Economic Service”, de „Statist”, de „Economicist”, een orgaan, dat practisch alle interessante „miscellaneous statistics” overneemt of vermeldt, verder de „Financial News” (thans opgenomen in de „Financial Times”) voor beursstatistieken en de „Economic Journal” voor het jaarlijks overzicht van de Britse overzeese investeringen, en tot slot de „Journal of the Royal Statistical Society” voor de weergave van bepaalde particuliere statistische enquêtes. De lijst is lang genoeg, maar stellig onvolledig.

Om slechts één tamelijk recent *voorbeeld* te geven van de wonderlijke consequenties van autonomie en decentralisatie, wijs ik op de vlak voor de oorlog gehouden budgetonderzoekingen. In 1937/38 werden onder auspiciën van het „Ministry of Labour” gedurende 4 weken, met tussenpozen van drie maanden, budgetten van industriële en landarbeiders verzameld. De uitkomsten hiervan werden gepubliceerd in twee opeenvolgende nummers van de „Labour Gazette”. In het volgende nummer werden de uitkomsten van de gelijktijdig door een aantal plattelandsvrouwenorganisaties georganiseerde enquête gepubliceerd. Verder bracht de „Ministry of Labour”-enquête den heer Massey op het idee, dat het interessant zou zijn ook voor de middenstand budgetgegevens te verzamelen. Hij deed dit in 1938/39, met medewerking van een aantal organisa-

ties van onderwijzers en ambtenaren. De resultaten van zijn onderzoek publiceerde hij in de „Journal of the Royal Statistical Society”. De onderlinge vergelijkbaarheid van de 4 statistieken is in dit geval gelukkigerwijs tot een maximum opgevoerd; in de opzet stemmen zij practisch overeen. Doch welk een uitgebreide bronnenkennis vereist een juist gebruik van de Engelse statistiek, als men voor datgene, wat in wezen toch slechts één onderzoek is, niet één publicatie kan opslaan, die in de catalogus van elke bibliotheek gemakkelijk te vinden zou zijn, maar de gegevens moet putten uit de jaargangen van twee tijdschriften, waarvan de één wel naar de ander verwijst, doch niet omgekeerd.

Deze veelheid van bronnen, die vooral voor buitenlandse researchwerkers een ernstig ongerief is, werd vóór de oorlog ten dele gecompenseerd door de jaarlijkse publicaties van een statistisch verzamelwerk, het „*Statistical Abstract for the United Kingdom*”, dat werd verzorgd door de „Board of Trade”, in samenwerking met het „Ministry of Labour” en de „Registrars-General”. Het bevatte echter hoofdzakelijk jaarcijfers en was in doorsnee 1 à 2 jaar bij de feiten ten achter. Wilde men sneller geïnformeerd zijn over de economische situatie van het Verenigd Koninkrijk, dan diende men de hierboven genoemde afzonderlijke publicaties te raadplegen. Ook voor maand- en eventuele weekcijfers, die niet in het „*Statistical Abstract*” werden opgenomen, moest men teruggrijpen naar deze publicaties en ieder, die wel eens reeksen heeft gecompileerd uit deze tijdschriften, weet welk een tijdrovend karwei dat pleegt te zijn. De oorlog maakte inmiddels een einde aan de publicatie van het „*Statistical Abstract*” en deze publicatie is nog steeds niet hervat.

„*Central Statistical Office*”.

De oorlogsomstandigheden noopten de Overheid in de afgelopen jaren tot ingrijpen op allerhande gebied en dit deed de belangstelling voor de statistiek, vooral in regeringskringen, sterk toenemen.

Opmerkelijk is in dit verband, dat de kortgeleden overleden grote economist *Lord Keynes*, wiens stem groot gezag genoot in Whitehall, zijn houding tegenover de kwantitatieve economie wijzigde in de oorlogsjaren. Terwijl hij in 1939 nog een vrij scherpe critiek op de door Tinbergen in zijn *Volkenbondspublicatie*, „*a method and its application to investment activity*”, gepropageerde economische methode publiceerde in de „*Economic Journal*”, bleek hij bij het einde van de oorlog een voorstander, om niet te zeggen een voorvechter, van deze methode te zijn geworden. Hij nam een zeer vooraanstaande plaats in in de „*Econometric Society*” en, naar ik van bevoegde zijde vernam, was hij het, die in oorlogstijd in Engeland optrad als promotor van het kwantitatief economisch onderzoek. Deze „zwenking” van Keynes is overigens niet zo verwonderlijk, als men bedenkt, dat hij, naast vele andere voortreffelijke kwaliteiten, die hem tot een economist van het allergrootste formaat stempelden, ook een verbluffend scherpe intuïtie bleek te hebben voor de kwantitatieve zijde van de economische vraagstukken, die hij in boeken en tijdschriftartikelen behandelde.

Afgezien echter van de autoriteit van Keynes, was het veelvuldig gebruik van statistieken door de Ministerraad, bij het nemen van belangrijke beslissingen, reeds voldoende reden voor uitbreiding en verbetering van het statistische apparaat in Engeland en, wat op de lange termijn gezien wellicht nog belangrijker is, voor een meer efficiënte organisatie van de statistische voorlichting.

In 1940 werd het „*Central Statistical Office*” opgericht als één van de „*Offices of the Cabinet*”. Weinig is bekend over dit bureau en nog minder over de voorgeschiedenis. Voorzover ik heb kunnen nagaan is het voortgekomen uit het secretariaat van de „*Economic Advisory Council*”, die reeds vóór de oorlog bestond. De staf van het „*C.S.O.*” wordt gevormd door een twintigtal statistici.

Het „*C.S.O.*” ressorteert onmiddellijk onder de Minister-

raad. Dit is ook noodzakelijk, want de taak van het „*C.S.O.*” is van die aard, dat ze strikte *onpartijdigheid* en volkomen *onafhankelijkheid* van de afzonderlijke ministeries vereist.

Het „*C.S.O.*” dient zorgt te dragen voor een zo goed mogelijke statistische voorlichting van de Ministerraad. Zij deed dit gedurende de oorlog in de vorm van een maandelijks statistisch bulletin, dat gegevens verschafte over allerhande voor de oorlogvoering belangrijke verschijnselen, zoals de ontwikkeling van het arbeidsleger en de aanwending daarvan in de militaire en de civiele sector, de brandstofpositie en de voedingstoestand, scheepvaart en handel, lonen en prijzen, enz. Het spreekt vanzelf, dat om deze taak naar behoren te vervullen het „*C.S.O.*” onbevungen critiek moest kunnen uitoefenen op de wijze, waarop de statistieken waren opgezet. Haar onafhankelijkheid heeft haar het volbrengen van deze taak mogelijk gemaakt. Dank zij de suggesties van het „*C.S.O.*” zijn vele lacunes in de Engelse statistiek aangevuld, zijn definities van verschillende begrippen beter op elkander afgestemd en is „overlapping”, waar die optrad, bestreden. Ongetwijfeld zijn van dit statistisch centrum ook tal van adviezen uitgegaan naar de bewerkers der afzonderlijke statistieken, ter verbetering van hun enquêteformulieren en ter verbetering van hun bewerkingsmethoden.

Naast het samenbrengen van de beschikbare statistieken in een overzichtelijk geheel, had het „*C.S.O.*” ook nog een andere taak, n.l. het maken van berekeningen over de grootte van het *nationaal inkomen* en over de wijze, waarop dit inkomen werd besteed. Ook op dit gebied en het daarmee ten nauwste verbonden gebied van de *nationale boekhouding* heeft het bureau uiterst verdienstelijk werk verricht. Haar taak vertoont wat dit betreft veel overeenstemming met die van de afdeling *Conjunctuuronderzoek* en *Wiskundige Statistiek* van het *C.B.S.* te onzent, met dien verstande echter, dat het econometrisch onderzoek niet op haar terrein ligt. Dit laatste geschiedt in Engeland, behalve door particuliere onderzoekers, voornamelijk in het „*National Institute for Economic and Social Research*”. Zoals uit de omvang van het bureau al blijkt is het „*C.S.O.*” niet te vergelijken met het Centraal Bureau voor de Statistiek te onzent, zoals de gelijkheid in de benaming zou doen vermoeden. Het „*C.S.O.*” is een statistisch toporgaan, een statistische „*braintrust*” zo men wil, het *C.B.S.* is een allesomvattend centraal statistisch orgaan.

Belangrijke statistische publicaties.

Tot slot van dit artikel wil ik nog de aandacht vestigen op een aantal belangrijke statistische publicaties.

In de eerste plaats zijn er een tweetal uitermate belangrijke periodieke publicaties van het „*Central Statistical Office*”. Het ene, dat de naam draagt „*National Income and Expenditure in the United Kingdom*”, geniet algemene bekendheid. Het verschijnt jaarlijks in April gelijktijdig met de Rijksbegroting. Het werd voor het eerst gepubliceerd in 1941 en droeg in de oorlogsjaren tevens de titel „*Analysis of the sources of war finance*”. Minder bekend is, dat thans ook voor Canada, Australië en de Ierse Vrijstaat dergelijke publicaties beschikbaar zijn, die in hun opzet grote overeenstemming vertonen met het Engelse „*White Paper*”.

Minder bekend in Nederland is waarschijnlijk ook de tweede periodieke publicatie van het „*C.S.O.*”, de „*Monthly Digest of Statistics*”, waarvan het eerste nummer in Januari van dit jaar het licht zag. Ze is gemeenlijk niet meer dan twee maanden bij de feiten ten achter en geeft behalve maandcijfers ook jaarcijfers voor een aantal voorafgaande jaren. De „*Digest*” verstrekt gegevens over bevolking, werkgelegenheid, brandstof en energie, grondstoffen, industrieproducten, bouwnijverheid, landbouw en voedselvoorziening, buitenlandse handel, koopvaardij, binnenvaarts verkeer, financiën, lonen en prijzen. Een afzonderlijk pamflet „*Definitions of Items and Units in the Monthly*

Digest of Statistics" voorkomt foutieve interpretatie van de gegevens. De „Digest" is een voortzetting van het geheime statistische bulletin, dat in oorlogstijd diende ter voorlichting van de Regering. Ze neemt ten dele de taak over van de vooroorlogse „Bank of England Statistical Summary" en „Statistical Abstract" en belooft de statistische bron bij uitnemendheid te worden voor het Verenigd Koninkrijk. De uiterst verzorgde vorm van de publicatie met de tot een maximum opgevoerde uniformiteit van de tabellen strekt ten voorbeeld voor tal van andere, ook Nederlandse, statistische publicaties.

Een derde publicatie van het „C.S.O.", die de aandacht trekt, is het „White Paper", getiteld „*Statistics relating to the War Effort of the United Kingdom*", dat de Engelsen, zeker van de eindoverwinning, reeds in November 1944 aan de openbaarheid prijsgaven. Het geeft dengene, die gewend is statistieken te lezen, een indrukwekkend beeld van de bijdrage, die het Verenigd Koninkrijk leverde tot de geallieerde oorlogvoering. De stof voor mijn artikel in „E.-S.B." van 8 Mei 1946¹⁾ ontleende ik hoofdzakelijk aan deze en de meer recente publicatie „*Statistical Material presented during the Washington negotiations*" (gedateerd December 1945), een „White Paper", dat „in a nutshell" een beeld geeft van de gevolgen, die de oorlog had voor het Verenigd Koninkrijk.

Buitengewoon interessant is ook het rapport, dat een gecombineerde commissie „on non-food consumption levels" in 1945 uitbracht aan de „Combined Production and Resources Board" onder de titel „*The impact of the War on Civilian Consumption in the United Kingdom, the United States and Canada*". Het bevat een schat van gegevens.

Tot slot noem ik nog het „White Paper": „*The World Food Shortage*" van April 1946, dat enkele vergelijkende gegevens op het gebied der voeding bevat.

Cambridge.

Drs. G. STUVEL.

¹⁾ „Engelands bijdrage tot de oorlogvoering in de jaren 1939—1945", in „E.-S.B." van 8 Mei 1946, blz. 301.

AANTEKENINGEN.

DE ECONOMISCHE TOESTAND IN ZWITSERLAND GEDURENDE HET EERSTE KWARTAAL VAN 1946.

Aan het laatst verschenen nummer van „Die Wirtschaftslage" ontleenen wij de volgende gegevens over het economisch leven in Zwitserland¹⁾.

A. Algemeene karakteristiek van den economischen toestand.

Het eerste kwartaal van 1946 stond in het teeken van een verderen vooruitgang der economische bedrijvigheid²⁾.

Industrie.

De bedrijvigheidsgraad in de industrie (met inbegrip van het bouwbedrijf) was — gemeten naar het aantal in dezelfde bedrijven werkzame arbeiders — eind Maart 1,4 pCt. hooger dan eind 1945 en ongeveer 15,9 pCt. hooger dan in hetzelfde tijdvak van het vorige jaar. De voortdurend stijgende industriële bedrijvigheid werd bevestigd door de beoordeeling van de zijde der bedrijfsleiders en door den op dezen grondslag opgebouwen bedrijvigheidscoëfficiënt (goed = 150, bevredigend = 100, slecht = 50). Deze coëfficiënt stond in het eerste kwartaal op 131, tegenover 126 in het vorige kwartaal en 110 in het eerste kwartaal van 1945. Een hoogen coëfficiënt vertoonden vooral de borduurwerkindustrie, de zijde- en kunstzijde-industrie, de textielveredelingsindustrie en de horloge-industrie. Talrijke industrietakken ondervonden moeilijkheden t.a.v. het verkrijgen van de noodige arbeidskrachten; de stijgende vraag hiernaar ontmoette op de

¹⁾ „Die Wirtschaftslage", bijlage bij het „Monatsbericht" der „Schweizerische Nationalbank", Heft Nr. 5, 1946.

²⁾ Vgl. „De economische toestand in Zwitserland gedurende en na den oorlog", in „E.-S.B." van 13 Februari 1946.

arbeidsmarkt geen aanbod van beteekenis. Ook in den landbouw, in het hotelwezen, in het bouwbedrijf en bij het verwerven van geschikt personeel voor huishoudelijke diensten ontstonden hierdoor spanningen.

Landbouw.

Ondanks dit gebrek aan arbeidskrachten, schijnt in den landbouw, mede dank zij de gunstige weersgesteldheid, het werk te velde in de meeste gebieden in bevredigende mate voortgang te hebben gevonden; in het algemeen geeft de stand der gewassen reden tot tevredenheid. De productie van melk en vooral van eieren is gestegen, daar een eenigszins betere verzorging met voedermiddelen het mogelijk maakte met een vergrooting van den veestapel te beginnen.

Buitenlandsche handel.

De groeiende activiteit van de Zwitsersche buitenlandse handelspolitiek, die sedert het einde van den oorlog valt te constateeren, resulteerde ook dit kwartaal in afsluiting van verschillende handelsovereenkomsten. Na den, door het seizoen beïnvloeden, achteruitgang van den buitenlandschen handel in het begin van het jaar, zijn de in- en uitvoercijfers in Februari en Maart voortdurend gestegen. De invoer bedroeg volgens den met de waarde gewogen hoeveelheidsindex 92 pCt. van dien van 1938, tegenover 67 pCt. in het vorige kwartaal en 11 pCt. in het eerste kwartaal van 1945. Wat betreft de voedingsmiddelen, werd de verwachte invoer niet bereikt. Ook de invoer van industrieproducten bleef nog duidelijk achter vergeleken met den stand van vóór den oorlog. Daartegenover werd die stand met goed één vijfde overschreden door den invoer van grond- en hulpstoffen. Onvoldoende blijft echter nog steeds de verzorging met kolen. Aan deze omstandigheid is het vooral toe te schrijven, dat de absolute hoeveelheidscijfers van den invoer in het eerste kwartaal (1.190.000 t.) tegenover hetzelfde kwartaal in 1938 (1.611.000 t.) veel lager liggen dan de met de waarde gewogen hoeveelheidsindex.

De export kwam blijkens den index in Maart voor het eerst weer op het niveau van 1938. Met betrekking tot het totale resultaat van het eerste kwartaal komt dit vergelijkingsgetal op 82 pCt., tegenover 73 pCt. in het vorige kwartaal en 34 pCt. in het overeenkomstige kwartaal van 1945.

Openbare financiën.

Naast deze stijging van den uitvoer, die gedeeltelijk door den Bond wordt gefinancierd, moet met betrekking tot de staatsuitgaven ook aandacht worden geschonken aan de nog steeds stijgende binnenlandsche vraag, welke men, evenals in ons land, bij de bestaande distributieregelingen zooveel mogelijk tracht te bevredigen door de kosten van het levensmiddelenpakket zoo laag mogelijk te houden, hetwelk alleen mogelijk is door subsidieering. De staats-huishouding vertoont nog steeds een sterk deficit. Als we den gewonen en buitengewonen dienst tezamen nemen, bedraagt het uitgavenoverschot voor 1945 — weliswaar met inbegrip van de door de sanering der S.B.B. veroorzaakte extra uitgaven van 685 mill. frs — 1.723 mill. frs. tegenover 1.200 mill. frs in 1944.

Bouwbedrijvigheid.

Volgens de thans gepubliceerde cijfers voor de gemeenten met meer dan 2.000 inwoners waren in 1945 8.412 nieuwe woningen gebouwd; de woningproductie overtreft, met uitzondering van 1944 en 1939, de productie van alle jaren sinds 1936. Door de betere voorziening van de markt voor bouwmaterialen en voornamelijk door de opheffing van de cementrantsoeneering wordt een aanzienlijke stijging der bouwbedrijvigheid verwacht, echter voorzover deze niet wordt beperkt door het gebrek aan arbeidskrachten en hooge bouwkosten. In elk geval kwam deze toe-

nemende bedrijvigheid reeds tot uiting in het feit, dat de 33 grootere steden in het eerste kwartaal van 1946 1.615 nieuwe woningen hadden gebouwd, d.w.z. een toeneming van den nieuwbouw met 622 of 62,6 pCt. t.o.v. denzelfden tijd van het vorige jaar. Naar verluidt is voor het loopende jaar een bouwprogramma ontworpen ten bedrage van 1.089 mill. frs tegenover 690 mill. frs in het afgelopen jaar.

Kleinhandelsomzetten.

De huidige opgaande conjunctuurphase en de als gevolg daarvan gestegen koopkracht, vinden hun neerslag in een verdere stijging der kleinhandelsomzetten. In het tijdvak van April 1945 tot Maart 1946 overschreden de kleinhandelsomzetten naar waarde gerekend, bij de totaal relatief weinig veranderde prijzen, de omzetten der 12 voorafgaande maanden met 8,9 pCt., t.w. voor voedings- en genotmiddelen met 4,5 pCt., voor bekleedingsstoffen en textielwaren met 12,7 pCt. en voor de overige branches tezamen met 10,7 pCt.

Vreemdelingenverkeer.

Van de frequentietoename in het vreemdelingenverkeer — 3.020.000 overnachtingen in de hotels en pensions gedurende het winterseizoen (December, Januari, Februari), tegenover 2.206.000 in de overeenkomstige maanden van het vorige jaar — kwamen 220.000 overnachtingen voor rekening van binnenlandsche gasten, dit ondanks het feit, dat de toestanden voor de wintersport niet overal zoo gunstig waren als gedurende den vorigen winter. Ongeveer de helft van alle logeernachten in het eigenlijke „vreemdelingen“-verkeer stond op naam van verlofgangers van het Amerikaansche leger. Van de andere landen domineerden die, waarmee Zwitserland reeds betalingsovereenkomsten had afgesloten, nl. Frankrijk, België, Luxemburg en Nederland.

Prijsontwikkeling.

De prijsontwikkeling vertoonde in het afgelopen kwartaal, ondanks de aanwezige stijgende tendenties, nogmaals een lichte daling. Bij den groothandelsindex liep zij terug met 0,1 pCt., bij den index voor de kosten van levensonderhoud met 0,9 pCt. In April stegen de kosten van levensonderhoud weer eenigszins (+ 0,1 pCt. ten opzichte van eind Maart). Het gemiddelde loonniveau in de door de industrieberichtgeving beschouwde bedrijven was in het eerste kwartaal 1946 weer met 2,2 pCt. gestegen. De op de basis Januari tot Augustus 1939 berekende index van de nominale uurverdiensten, stond eind Maart 1946 op 154,4. Tegenover deze loonstijging staat een index van de kosten van levensonderhoud van 149,9. Gemeten naar dezen index hebben derhalve de reële uurverdiensten aan het einde van het besproken kwartaal gemiddeld den stand van vóór het uitbreken van den oorlog met 3,0 pCt. overschreden.

Geld- en kapitaalmarkt.

De geldmarkt vertoonde nog steeds een groote ruimte. De disconto's werden op hun laag niveau gehouden, terwijl de rendementen van eerste klas staatspapier daalden. De door den Bond van 1 tot 9 April uitgegeven $3\frac{1}{2}$ pCt.-leening werd zeer sterk overteekend.

De bankbiljettencirculatie is van eind Januari tot eind April met 36 mill. tot 3.579 mill. frs teruggelopen; de relatief sterke daling in het begin van het jaar is in de beide laatste maanden kleiner geworden, maar nog niet tot stilstand gekomen.

De valutareserves waren met 4.938 mill. frs eind April ongeveer even groot gebleven als eind Januari. Wil men een afgesloten beeld over de ontwikkeling van de Zwitserse deviezenbalans in dit tijdvak verkrijgen, dan moeten ook de bewegingen van den goudvoorraad van den Bond mee in oogenschouw worden genomen; deze voorraad is in de maanden Februari tot April met 74 mill. frs tot

1.142 mill. frs gestegen. De totale Zwitsersche valuta-reserves (Bond en circulatiebank tezamen) zijn van eind Januari tot eind April met 70 mill. frs tot 5.080 mill. frs aangegroeid, daar de verbeterde importpositie de deviezen-situatie van de circulatiebank eenigszins heeft kunnen ontlasten.

B. Eenige samenvattende opmerkingen m.b.t. de algemeene conjunctuurtendens.

In het algemeen kan worden gezegd, dat gedurende het eerste kwartaal de na-oorlogsche conjunctuur in Zwitserland tot verdere ontplooiing is gekomen. Bij het zoeken naar een verklaring voor de huidige conjuncturele ontwikkeling moet men zoowel het oog richten op de toenemende productie voor den export als op de uitbreiding der productie voor de binnenlandsche vraag. Het blijkt dan, dat vooral de industrie- en landbouwproductie ter dekking van de eigen behoeften, welke vroegere, vnl. Duitsche, importen moeten vervangen, gepaard met een groote particuliere investeringsactiviteit, als conjunctuur-opdrijvende factor in aanmerking moet worden genomen. Deze factor neemt in dit opzicht eenigermate een sleutelpositie in.

Naast deze groote op het binnenland gerichte productie komt als niet te verwaarloozen conjunctuurstimulans de voortdurend stijgende productie voor den export naar voren. De Zwitsersche exportindustrie streeft er nl. doorlopend naar om met nieuwe fabrikaten steeds grootere afzetgebieden te veroveren³⁾. Het gevolg van deze ontwikkeling is thans, dat de totale vraag uit binnen- en buitenland uitgaat boven de beschikbare productie-capaciteit.

Voorts speelt ook het aanzienlijke deficit der staatshuishouding, dat ondanks alle spaarmaatregelen nog altijd minstens eenige honderden mill. frs per jaar zal bedragen, een beslissende rol voor het conjunctuurverloop.

Tenslotte blijft de vraag naar consumptiegoederen verder stijgen, waardoor wederom de investeringsactiviteit wordt geprikkeld. Met het oog op de gevaren, die in een overmatige ontplooiing der conjunctuur schuilen, hebben de bondsautoriteiten aan de kantons en gemeenten, evenals aan de particuliere ondernemingen, met klem verzocht alle middelen aan te wenden, die kunnen leiden tot tempering der huidige conjunctuurphase.

³⁾ Vgl. „De beteekenis en de structuur der Zwitsersche export-industrie“ door A. de Wit, in „E.-S.B.“ van 29 Mei 1946.

ENKELE ASPECTEN VAN HET ECONOMISCH LEVEN IN NIEUW-ZEELAND.

Aan een artikel in „International Affairs“ van April 1946¹⁾ ontleenen wij het volgende overzicht van de economische situatie in Nieuw-Zeeland.

Algemeene toestand.

Nieuw-Zeeland heeft weinig van den oorlog geleden. Directe oorlogsschade is er onbekend, problemen van omschakeling van oorlogs- op vredeseconomie doen zich bijna niet voor, doordat tijdens den oorlog in de gestegen behoeften kon worden voorzien door uitbreiding van het bestaande productie-apparaat zonder oprichting van nieuwe industrieën. De inflationistische invloed van de oorlogseconomie is in belangrijke mate in toom gehouden.

Deze gunstige situatie is, zooals zal blijken, te danken gedeeltelijk aan het beleid van de Regeering, gedeeltelijk aan een samenloop van omstandigheden.

Het stabilisatieprogramma van 1942.

Kernpunt van de economische politiek van Nieuw-Zeeland tijdens den oorlog vormt het stabilisatieprogramma, dat einde 1942 in toepassing werd gebracht, inhoudende

¹⁾ Leicester Webb, „New Zealand in the world economy“, in „International Affairs“, Vol. XXII, No. 2, April 1946, blz. 174.

het „bevrozen” van het peil van salarissen en loonen, stabilisatie van de kosten van levensonderhoud en van de belangrijkste agrarische kostenfactoren. Hierbij werd het volgende systeem toegepast: daar de ervaringen, opgedaan in den vorigen wereldoorlog, een sterke stijging van de inkomsten der agrarische producenten deden verwachten, werden deze inkomsten gestabiliseerd op het peil van 15 December 1942; inkomsten boven dit peil moesten worden gestort op „stabilisatierekeningen”, stabilisatiefondsen dus, opgericht voor ieder der agrarische bedrijfstakken. De agrarische producenten gingen met dit stelsel van gedwongen sparen accoord, mits de Regeering zorg droeg voor stabilisatie der agrarische kostenfactoren. De Regeering bracht dit tot uitvoering door middel van subsidies (vnl. op kunstmeststoffen), welke werden gedebiteerd aan de stabilisatiefondsen. Eventuele saldi van deze fondsen na beëindiging der stabilisatieregeling zouden ten goede komen aan den bedrijfstak in zijn geheel. Naderhand bleek de door de stabilisatie geschapen „defensielijn” moeilijk te verdedigen; zoo bleken in de latere oorlogsjaren verschillende correcties t.a.v. de loonen noodig te zijn, en tenslotte zag de Regeering zich in Februari 1945 genoopt een verhooging van de loonen met ongeveer 10 pCt. toe te staan. Desondanks kan de stabilisatiepolitiek een succes genoemd worden, daar de Regeering erin is geslaagd — zij het dan ook met behulp van omvangrijke subsidies — de kosten van levensonderhoud in de hand te houden. Thans staat de Regeering in dit opzicht nog voor een moeilijke taak, doordat tijdens den oorlog een omvangrijke accumulatie van onbenutte koopkracht heeft plaatsgevonden. De totale geldcirculatie (munten, bankbiljetten en deposito's bij het bankwezen) steeg van £ NZ 55,8 miljoen in Maart 1939 tot £ NZ 148 miljoen in Maart 1945²⁾; voorts beliepen de „kleine” besparingen £ NZ 180 miljoen in Juli 1945, tegen £ NZ 74 miljoen bij het begin van den oorlog.

De gestegen sterlingsaldi van het bankwezen.

Met een stijging van den omvang van de exporten van Nieuw-Zeeland tijdens den oorlog ging een stijging der exportprijzen gepaard, terwijl daartegenover de import steeds grooter moeilijkheden ondervond. Tengevolge van deze „kunstmatig” gunstige handelsbalans stegen de „net overseas assets” van het bankwezen van £ NZ 8,9 miljoen in Augustus 1939 (een abnormaal laag peil) tot £ NZ 85,8 miljoen tegen het einde van 1945. Met behulp hiervan is de Regeering overgegaan tot aflossing van haar buitenlandsche schuld. Ondergaan de sterlingsaldi hierdoor dus een daling, een verdere vermindering ervan is te verwachten, wanneer importen uit het Vereenigd Koninkrijk weer vrijer beschikbaar komen.

Het huidige streven naar vermindering der economische afhankelijkheid.

De export van Nieuw-Zeeland bestaat voor 90 pCt. uit producten van den landbouw (w.o. de veeteelt) en de agrarische industrieën; deze producten maken voorts meer dan de helft van de totale waarde van de materiele productie van Nieuw-Zeeland uit. De internationale handel is voor de nationale welvaart van eminent belang. De industrie, voorzover niet gebaseerd op agrarische grondstoffen, is van weinig beteekenis. Kortom, Nieuw-Zeeland heeft een eenzijdige economische structuur, bestend op de internationale arbeidsdeeling. Deze eenzijdigheid beteekent een afhankelijkheid van de wereldmarkt, die in het verleden niet zonder gevaar is gebleken.

In Nieuw-Zeeland is een duidelijk streven aanwezig om deze afhankelijkheid te verminderen. Zoo trachten de agrarische producenten in toenemende mate te komen, met hulp van den Staat, tot schema's van „controlled marketing”, gewoonlijk samengaande met gegarandeerde

²⁾ Dit beteekent bijna een verdrievoudiging. Ter vergelijking diene, dat in Nederland in hetzelfde tijdvak de totale geldcirculatie ruim verviervoudigde.

prijzen of schema's voor prijsegalisatie. De Regeering heeft voorts een programma voor „social security” ontwikkeld en staat een politiek van volledige werkgelegenheid voor; voor het laatste is een speciaal departement ingesteld, dat voor nadere uitwerking zorg heeft te dragen.

Het spreekt vanzelf, dat met deze maatregelen de afhankelijkheid als zoodanig niet minder wordt. Hoogstens beteekenen ze een verzachting van de gevolgen ervan.

Belangrijker is in dit verband het streven de economische structuur van het land te verbreden en te verdiepen.

Industrialisatie.

De eenige hoop op verhoogde welvaart en bestaanszekerheid is volgens de Regeering gelegen in ontwikkeling van de industrie. Dit geloof vindt steun in het feit, dat het in de toekomst wellicht niet mogelijk zal zijn bij een hoofdzakelijk agrarische structuur aan een eventueel sterk groeiend bevolkingsaantal voldoende werkgelegenheid te verschaffen. Hoe het ook zij, de Regeering is thans van zins de industrialisatie van het land met kracht ter hand te nemen.

Gevolgen voor de handelspolitiek.

Uitvoering van deze plannen zal ongetwijfeld van invloed zijn op de handelspolitiek. Op dit gebied heeft Nieuw-Zeeland reeds eenige ervaring. In 1938 noodzaakte een sterke daling van de sterlingsaldi de Regeering van Nieuw-Zeeland tot reglementeering van deviezentransacties en van den buitenlandschen handel; als onderdeel hiervan werd de invoer van goederen, die in Nieuw-Zeeland zelf gefabriceerd konden worden, verhinderd door een systeem van importlicenties. Na het uitbreken van den oorlog bleef deze reguleering van den import bestaan.

Het is te verwachten, dat dit systeem van „importselectie” zal worden gehandhaafd, en dat dus niet gegrepen zal worden naar hooge tarieven als middel tot protectie.

De Regeering acht dit systeem op zichzelf niet voldoende; daarnaast is noodig aanmoediging van buitenlandsche ondernemingen tot het oprichten van bedrijven in Nieuw-Zeeland, terwijl ook gedacht wordt aan samenwerking tusschen Staat en particulier initiatief.

Economische politiek t.o.v. het buitenland.

Nieuw-Zeeland, vroeger welhaast het klassieke voorbeeld van de voordelen, verbonden aan vrijhandel en internationale arbeidsdeeling, staat thans een internationaal gereguleerd handelsverkeer voor, teneinde economische stabiliteit en bestaanszekerheid te bevorderen. Uitdrukkelijk worde vastgesteld, dat deze opvatting niet neerkomt op „economisch nationalisme” of „isolationisme”. Nieuw-Zeeland wil internationale economische samenwerking; dit is door de Nieuw-Zeelandsche delegatie op de conferentie van Bretton Woods duidelijk tot uitdrukking gebracht.

Nieuw-Zeeland gaat uit van de opvatting, dat afschaffing van de restricties in het internationale handelsverkeer op zichzelf geen stimulans voor den internationalen handel beteekent. Deze stimulans moet komen van een binnenlandsche economische politiek, die gericht is op volledige werkgelegenheid en een stijgenden levensstandaard.

BOEKAANKONDIGING.

Bibliography of Scientific and Industrial Reports, distributed by the Office of the Publication Board (United States Department of Commerce).

Deze bibliographie bestaat uit een wekelijksch overzicht van tijdens den oorlog geheim gehouden technisch-wetenschappelijke ontdekkingen en vernieuwingen, zoowel van Amerikaanschen als van Duitschen oorsprong.

ONTVANGEN BOEKEN EN BROCHURES.

BOEKEN.

- Economisch motief en economisch principe* door Prof. Dr. P. Hennipman, N.V. Noord-Hollandsche Uitg. Mij., Amsterdam 1945, geb. f 15, 480 blz.
- Contrôle op bedrijfsbeheer en bedrijfsefficiency door variabele budgetteering* door Drs. A. M. Groot, 4e druk, 160 blz.; geb. f 4,50;
- Moderne kostprijsoopvattingen* door Drs. A. M. Groot, 2e druk, 151 blz.; geb. f 4,25;
- Grondslagen van de moderne bedrijfsadministratie* door Drs. A. M. Groot, 262 blz.; geb. f 12,50. Uitgever J. Muusses, Purmerend.
- Opleiding tot het zakenleven*. Dr. W. Sleumer Tzn., Uitg. H. J. Paris, Amsterdam, 1946, 129 blz., f 3,50 geb.

BROCHURES.

- De ontwikkeling van de inkomstenbelasting* door Dr. M. J. H. Smeets, uitg. W. Bergmans, Tilburg, 31 blz., April 1946.
- Verslag van de commissie Scheepvaartrechten*, 's-Gravenhage, Algemeene Handelsdrukkerij, 1942.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De tweede inschrijving op de 3 pCt. Grootboekschuld 1946 heeft een resultaat opgeleverd van rond f 825 miljoen tegen f 1.008 miljoen bij de eerste inschrijving. De oorzaak van een geringer resultaat bij een grooter aantal inschrijvingen was gelegen in het feit, dat de groote institutionele beleggers thans verstek moesten laten gaan, omdat zij bij de eerste inschrijving hun hiervoor beschikbare geblokkeerde gelden vrijwel geheel hadden gebruikt.

Levensverzekeringmaatschappijen kunnen thans schatkistbiljetten met 5-jarigen looptijd en een rente van 3½ pCt. verkrijgen tot ten hoogste het bedrag, dat zij voor de eerste maal in het 3 pCt. Grootboek 1946 hebben ingeschreven. Zij moeten hierbij bepaalde voorwaarden vervullen, welke er op gericht zijn, de middelen der verzekeringmaatschappijen in overeenstemming te brengen met een premiereserve, berekend tegen een rentevoet van 3 pCt. Het doel van deze emissie van 3½ pCt. schatkistbiljetten is dus blijkbaar, de gevolgen van de rentedaling voor deze ondernemingen eenigermate te verzachten.

Ook spaarbanken deelen in de extra gunst van de Schatkist, daar zij 2½ pCt. deposito's bij het Rijk kunnen plaatsen, welke aan een opzeggingstermijn van 3 maanden zijn onderworpen.

De open marktnotering voor Juli-papier bedroeg dan ook niet minder dan 1¾ pCt. en voor 3-maands promessen 1⅜ pCt., maar voor langere termijnen waren de noteringen aanmerkelijk lager.

Een en ander wordt veroorzaakt door de huidige situatie, waarbij het voor vele geldmarktinstellingen voordelig is om kortlopend papier om te zetten in de andere genoemde beleggingsmogelijkheden, waarbij ook de in het voorafgaande overzicht vermelde uitgifte van 3- en 5-jarige schatkistbiljetten moet worden gerekend. Decemberpapier noteerde 17/16 pCt. en Meipapier 15/8 pCt.

Het Rijk heeft dus in korten tijd, door de omstandigheden blijkbaar gedwongen, een drietal inbreuken gemaakt op de nagestreefde rentepolitiek.

Het ligt niet voor de hand, dat men in deze gediffenteerde rentepolitiek een begin van terugtrekken moet zien, maar dat de moeilijkheden bij het bereiken van het gestelde doel — een rente van 3 pCt. voor langlopende leeningen —, er niet door worden verkleind, kan met stelligheid worden aangenomen.

De beurshandel werd in de afgelopen week uitgebreid met binnenlandsche tabak-, rubber-, suiker- en mijnbouw-ondernemingen, voorzover deze nog niet tot de notering waren toegelaten. Aanvankelijk kwamen alleen advieskoersen tot stand, waarbij Billiton I voor 270 pCt. werd aangeboden, terwijl de stopkoers 330 pCt. bedroeg. Na kleine mutaties waren de aandelenkoersen aan het einde der week over het algemeen iets lager dan in het voorafgaande overzicht werd vermeld: A.K.U. werd verhandeld tegen 159 pCt., Calvé tegen 162 pCt., Koninklijke tegen 425 pCt. en H.A.L. tegen 140 pCt. Op de staatsfondsenmarkt waren de mutaties zeer gering.

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens)

Data	Munt, muntmateriaal en deviezen	Wissels, prom. enz., open marktpapier, beleeningen, voorschotten a/h Rijk en diverse rekeningen	Totaal activa	Totaal opeischb. schulden
24 Juni '46	5.286.394	188.356	5.550.429	5.037.876
17 " '46	5.265.002	184.918	5.525.598	5.013.949
11 " '46	5.268.561	191.289	5.536.898	5.025.340
3 " '46	5.277.548	184.338	5.539.415	5.027.666
27 Mei '46	5.352.931	180.710	5.611.170	5.099.879
20 " '46	5.391.733	187.659	5.656.922	5.145.976
13 " '46	5.369.627	185.003	5.632.160	5.120.447
6 " '46	5.367.217	173.651	5.619.397	5.111.464
6 Mei '40	1.173.319	248.256	1.474.306	1.424.016

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in R/O	Saldo Rijk R/O (D/O)	Geblokkeerde saldi van banken	Bankassig-natiën en diverse rekeningen
24 Juni '46	2.613.290 ¹⁾	2.424.436	C1.603.823	79.339	178.763
17 " '46	2.600.485 ¹⁾	2.413.312	C1.605.375	71.343	177.812
11 " '46	2.600.710	2.424.512	C1.611.038	65.016	177.752
3 " '46	2.610.368	2.417.184	C1.528.237	185.656	177.938
27 Mei '46	2.567.240	2.532.411	C1.683.099	119.103	177.620
20 " '46	2.528.024	2.617.842	C1.804.475	69.792	177.175
13 " '46	2.527.612	2.592.725	C1.772.493	89.297	177.941
6 " '46	2.539.114	2.572.231	C1.228.280	513.676	174.169
6 Mei '40	1.158.613	255.174	22.962		10.230

¹⁾ waarvan nieuwe uitgifte f 2.337.629.²⁾ " " " f 2.324.335.

NATIONALE BANK VAN BELGIË.

(Voornaamste posten in miljoenen francs)

Data	Totaal van den goudvoorraad ¹⁾	Buitenlandsche deviezen	Papier op België	Voorschotten op overheidsfondsen	Deel en pasnunt	Vorderingen op den Staat
20 Juni 1946	33.328	4.188	3.241	207	898	48.152
13 " 1946	33.328	4.068	3.073	189	866	48.352
5 " 1946	33.328	4.174	2.807	241	845	48.552
20 Mei 1946	33.328	4.047	2.543	218	847	48.212
23 " 1946	33.328	4.475	2.713	222	836	47.597
16 " 1946	33.328	4.695	2.269	187	804	48.327
9 " 1946	33.328	4.876	2.127	239	771	48.808

Data	Overheidsfondsen	Totaal activa ¹⁾	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi van de Schatkist	van anderen	Besluitwet van 6 Oct. '44 ²⁾
20 Juni 1946	653	155.800	72.609	2	2.773	756
13 " 1946	653	155.658	73.027	5	3.009	759
5 " 1946	653	155.730	73.226	3	2.856	768
29 Mei 1946	652	154.968	72.542	1	2.770	773
23 " 1946	653	154.941	72.251	11	3.082	774
16 " 1946	653	155.377	72.634	3	3.122	777
6 " 1946	653	155.915	73.122	5	3.148	782

¹⁾ Waarvan 10.493 miljoen francs. onbeschikbaar goudsaldo na herwaardeering van den goudvoorraad. (Besluitwet no. 5 van 1-5-1944).²⁾ Waaronder begrepen de post „Emissiebank te Brussel“, ten bedrage van 64.597 miljoen francs.³⁾ Deze post omvat: oude biljetten over te boeken op tijdelijk onbeschikbare of geblokkeerde rekeningen en niet aangegeven oude biljetten.

◆ **Vacatures** ◆

Groot Verkoopkantoor vraagt

jonge chemici

met commerciële en/of academische ervaring, zoodat mogelijk ervaring, academische graad geen vereischte. Br. onder no. 926 aan Arc's Adv. Bedrijf, Kettingstr. 2, Den Haag.

BISKWIEFABRIEK zoekt

chemiker of ingenieur

voor de baktechnische leiding. Brieven met opgave van volledige levensloop en verl. salaris onder no. 525 bureau van dit blad, Postbus 42, Schiedam.

**SCHRIFTELIJKE CURSUS
VOOR MODERNE
BEDRIJFSADMINISTRATIE**

Sinds 1942 de opleiding voor de zelfstandige administratieve functie

1 September aanvang van nieuwe cursussen

Secretariaat: Beursgebouw - Kamer 321 - Rotterdam

Prospectus op aanvraag

**rijnlandsche
betonbouw maatschappij n.v.**

nieuwe plantage 29 - delft - tel. 2685

**N.V. Louis Dobbemann
Waddinxveen**

KOFFIE

THEE

N.V. LEVENSVZERKERING-MIJ.

**DE
ARNHEM**

LEVENSVZERKERING

BOVENBERGSTRAAAT 7

ARNHEM

KOFFIE

VAN NELLE

ROTTERDAM

THEE

N.V. KONINKLIJKE
NEDERLANDSCHE
ZOUTINDUSTRIE

Boekelo - Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

Fabriek van:
zoutzuur, (alle kwaliteiten)
vloeibaar chloor
chloorbleekloog
natronloog, caustic soda.

STORK

HENGELO

MODERNE
LAND- EN
SCHEEPS-
INSTALLATIES

„HOLLANDIA“

HOLLANDSCHE FABRIEK VAN MELK-
PRODUCTEN EN VOEDINGSMIDDELEN N.V.

HOOFDKANTOOR TE
VLAARDINGEN

Juist nu bieden de Watson machines, behorende tot het Hollerith-systeem, U de mogelijkheid op efficiënte en snelle wijze dié administratieve voorlichting te geven, welke voor den wederopbouw van het Nederlandsche Bedrijfsleven noodzakelijk is.

Onze afdeling Organisatie is paraat om U een alleszins deskundig advies omtrent de oplossing van Uw administratieve en organisatorische problemen voor te leggen.

Het is mogelijk, zij het in beperkte mate, op korten termijn weer Watson machines (Hollerith-systeem) te leveren.

„WATSON Bedrijfsmachine Maatschappij N.V.

Frederikeplein 34. Amsterdam-C — Telefoon nrs: 33406, 33656, 31856

Huygen & Wessel c.v.

**VERWARMING
VENTILATIE
LUCHTBEHANDELING**

Amersfoort - Amsterdam
Apeldoorn - Rotterdam - Leeuwarden